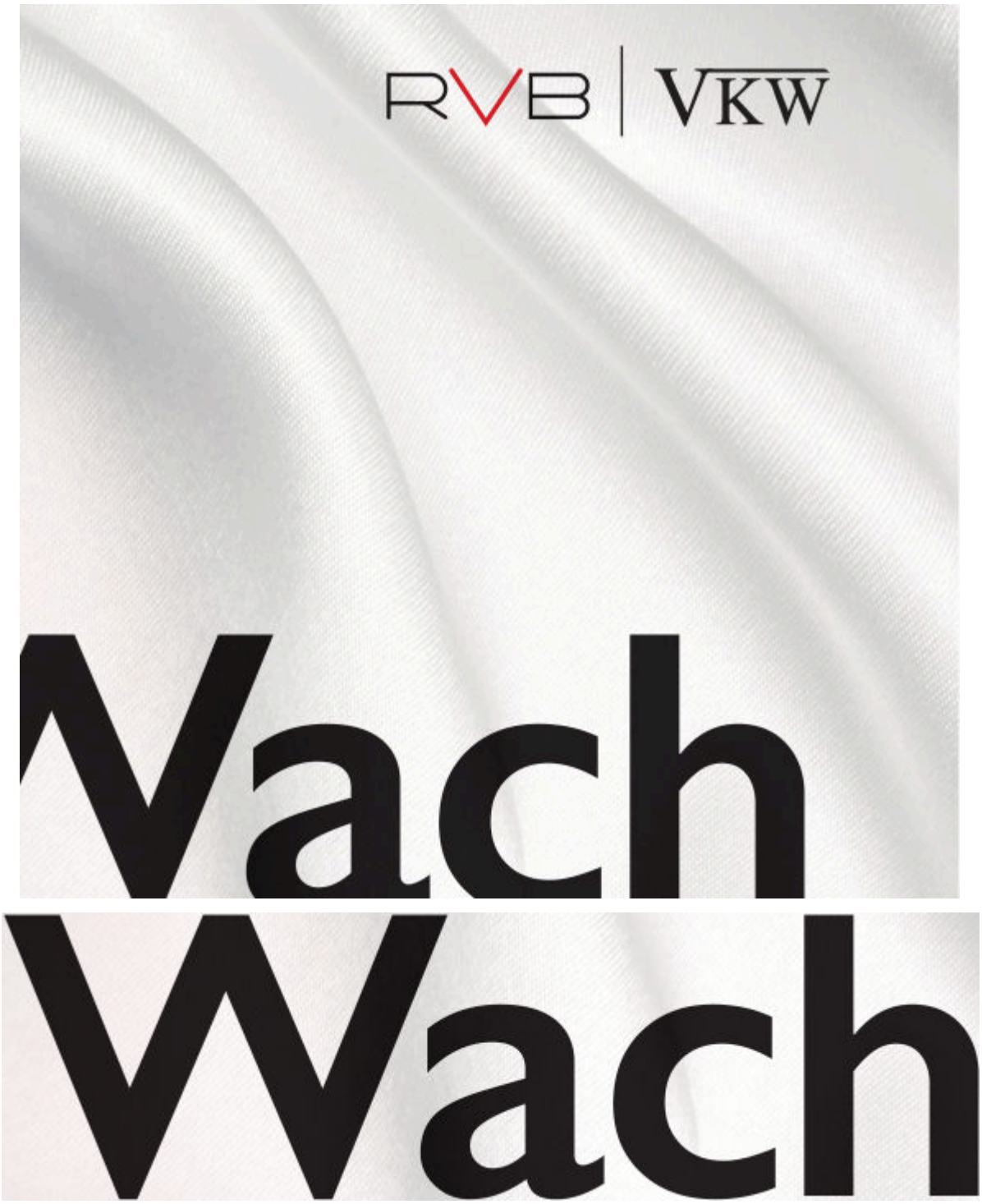
Probudi se, Eva!

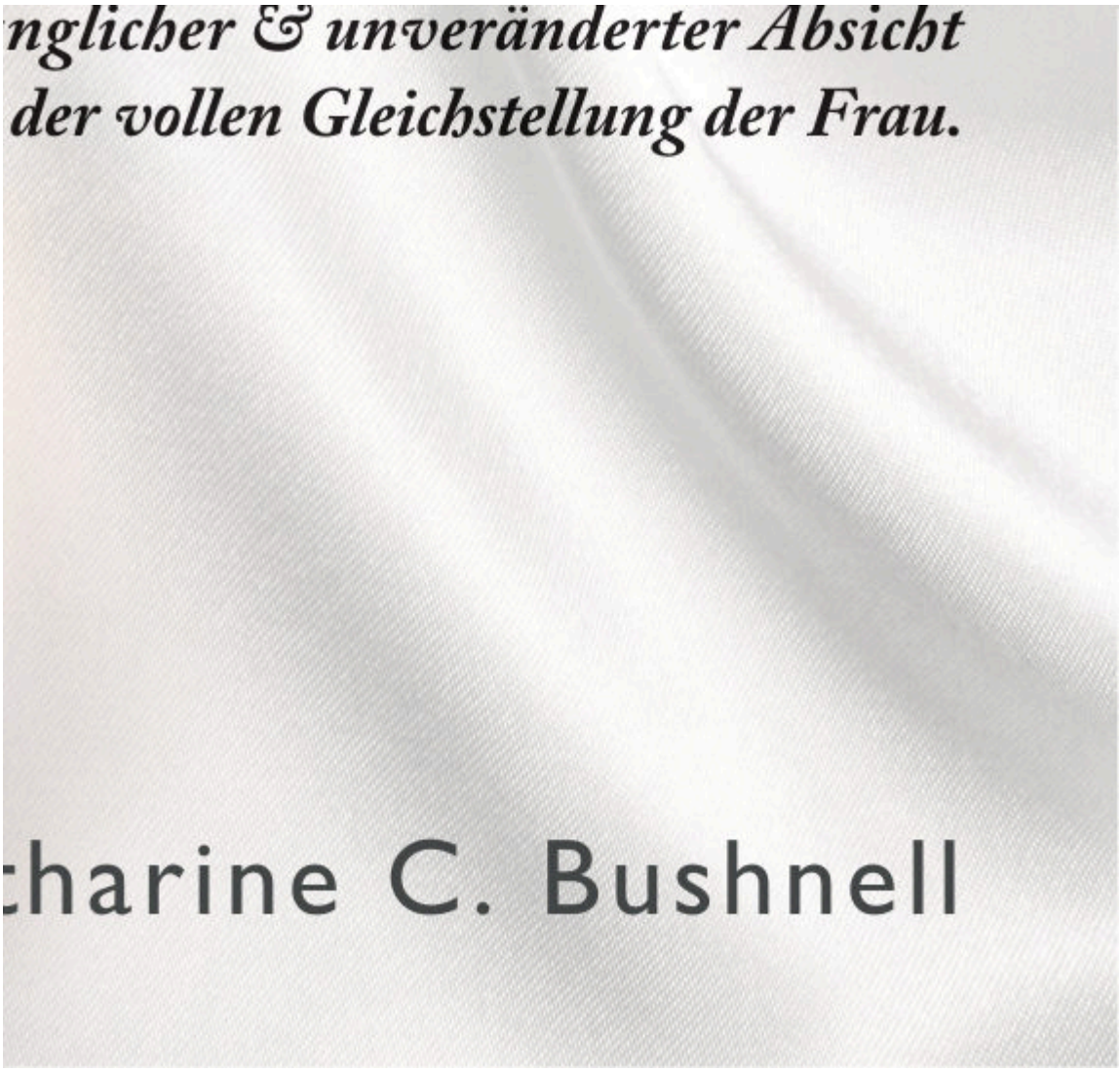

RVB
VKW
Wach
Wach

E
Erken

auf,
EVA!
ne die biblische Wahrheit von Gottes

auf,

ursprü
Kat

Upoznajte biblijsku istinu o Božjoj izvornoj & nepromijenjenoj namjeri pune jednakosti žene.

Katharine C. Bushnell

Katharine C. Bushnell

Probudi se, Eva!

Ovaj je prijevod posvećen mojoj supruzi Sabine, našim kćerima i unukama.

Posebna zahvala pripada mojoj supruzi za lekturu, mojoj kćeri i njezinu mužu za naslov i oblikovanje naslovnice te svima trima za bezbrojne razgovore bez kojih ovaj projekt nikada ne bi bio ostvaren.

Katharine C. Bushnell

Probudi se, Eva!

Upoznajte biblijsku istinu o Božjoj izvornoj i nepromijenjenoj namjeri pune jednakosti žene

RVB

Bibliografski podaci Njemačke knjižnice (Die Deutsche Bibliothek)

Die Deutsche Bibliothek bilježi ovu publikaciju u Njemačkoj nacionalnoj bibliografiji; detaljni bibliografski podaci dostupni su na internetu na http://dnb.ddb.de.

ISBN 978-3-944472-25-6 (RVB)

ISBN 978-3-86269-206-4 (VKW)

© njemačkog prijevoda: Reformatorischer Verlag

Friedensallee 76, 22765 Hamburg

Izvorni engleski naslov: „God's Word to Women"

Njemački prijevod, prijelom, grafičko oblikovanje: H. Christian Beese

Oblikovanje naslovnice: LUI & LEI Hamburg

Fotografije na naslovnici:

Takayuki Ohara / EyeEm, Getty Images

blacked, Getty Images

U njemačkom izdanju biblijski citati, ako nije drugačije navedeno, svi potječu iz Biblije Elberfelder (njemački prijevod Biblije)

Tisak: CPI

RVB

Hamburg Bonn

O autorici

Katharine C. Bushnell (1855-1946) bila je hrabra i darovita Božja službenica, koja je redak „Sve mogu u onome koji me jača" učinila geslom svojega života. Bila je liječnica, misionarka, veleposlanica križa, reformatorica, autorica i govornica, kao i briljantna i originalna znanstvenica koja je govorila sedam jezika i vladala starogrčkim i hebrejskim. Bushnell je napustila medicinu kako bi činila ono što je smatrala još važnijim poslom, naime mijenjala ponižavajuće životne uvjete ljudi, preuzevši vodeću ulogu u *Women's Christian Temperance Union* (WCTU) ženskog pokreta 19. stoljeća. Biblijski položaj žena za Bushnell je bio od velikog značenja, jer je došla do zaključka da su pogrešni prijevodi odgovorni za društveno i duhovno potčinjavanje žena. Godine 1896. napustila je WCTU kako bi preostale godine posvetila zadaći da piše i prenosi biblijsku istinu o Božjoj izvornoj i nepromijenjenoj namjeri pune jednakosti žena.

God's Word to Women Katharine Bushnell pionirska je studija koja pomno istražuje svako mjesto u Pismu o ženama. Jessie Penn-Lewis rekla je da je ovaj materijal otvorio Pismo na način koji se može opisati samo kao objava izravno od Boga. Mnogima je danas to knjiga koja im je dala slobodu da budu ono na što ih je Bog pozvao i da čine djelo koje je Duh Sveti položio u njihova srca.

> *„Katharine Bushnell umrla je vjerujući da njezin život nije ostavio velik trag. Ali Bog je znao bolje."*

Za vrijeme svojega rada kao misionarka liječnica u Kini Bushnell je otkrila da je kineska Biblija bila pogrešno prevedena kako bi se učvrstile kulturne predrasude protiv službe žena. Zapitala se ne utječu li možda iste muške predrasude i na engleske prijevode te je produbila svoj studij hebrejskoga i grčkoga. Kasnije, dok je za WCTU putovala po cijelom svijetu, koristila je sate u vlakovima, na brodovima i u smještajima u kojima je boravila kako bi pomno uspoređivala prijevode Biblije s tekstom na izvornim jezicima.

Iskustvom i studijem Bog je pripremio Katharine Bushnell da napiše *God's Word to Women*. Započeta 1908. kao dopisni tečaj, knjiga je najprije izašla u vlastitoj nakladi autorice. Unatoč ranim pozitivnim reakcijama knjiga je ubrzo opet nestala; i Bushnell je umrla vjerujući da njezin život nije ostavio velik trag. Ali Bog je znao bolje! Knjiga je ponovno otkrivena i nastavljaju je objavljivati oni koji prepoznaju njezinu neprocjenjivu vrijednost. Danas napokon dobiva zasluženo priznanje kao temeljni književni izvor za one koji rade na prvoj crti biblijske jednakosti žena.

Sadržaj

Lekcija		Stranica
	Uvodna riječ sadašnjeg izdavača i prevoditelja	11
	Predgovor izdanju iz 1943.	15
	Predgovor autorice	19
1	Temeljna načela	21
2	(Opravdana i neopravdana) tekstualna kritika	25
3	Činjenice i bajke	29
4	Početak zla	33
5	Bajka o „rebru“	37
6	Božji zakon za brak (Post 2,24)	41
7	Božji zakon za brak (završetak)	45
8	Dostojanstvo žene u pradavnim vremenima	49
9	Evin izbor i Adamov izbor (Post 3)	53
10	Eva postaje vjernica	57
11	Eva i njezini klevetnici	61
12	Biblijski nauk o Adamovu i Evinu ponašanju	65
13	Je li Bog prokleo ženu?	69
14	Pogrešno tumačenje (Post 3,16)	73
15	Sotona vreba	77
16	Božje upozorenje Evi	81
17	Antički prijevodi riječi Teshuqah	85
18	Povijest prijevoda riječi Teshuqah	89
19	Pregled uz pomoć dijagrama	93
20	Neporobljene supruge	95
21	Razdor u prvoj obitelji	99
22	Prvi grijesi i njihovi plodovi	103
23	Dalekosežni zaključci iz malih premisa	107
24	Dalekosežni zaključci iz malih premisa (završetak)	111

Lekcija		Stranica
25	Trebaju li žene šutjeti?	115
26	Trebaju li žene šutjeti? (1 Kor 14,34)	119
27	Trebaju li žene šutjeti? (nastavak)	123
28	Trebaju li žene šutjeti? (završetak)	127
29	Cjepidlačenje oko vela	131
30	Cjepidlačenje oko vela (nastavak)	135
31	Cjepidlačenje oko vela (završetak)	139
32	Što Pavao doista uči o velu	143
33	Što Pavao doista uči o velu (završetak)	147
34	Kako je „vlast“ postala „veo“	151
35	Kako je „vlast“ postala „veo“ (završetak)	155
36	Biti glava u Starom zavjetu	159
37	Biti glava u Novom zavjetu	163
38	Što znači „podložnost“?	167
39	Moraju li žene biti poslušne?	171
40	Pavlove riječi Timoteju o ženama (1 Tim 2,8-15)	175
41	Pavlove riječi Timoteju u svjetlu povijesti	179
42	Pavlove riječi Timoteju u svjetlu povijesti (završetak)	183
43	Pavlove riječi Timoteju objašnjene	187
44	Pavlove riječi Timoteju objašnjene (nastavak)	191
45	Pavlove riječi Timoteju objašnjene (završetak)	195
46	Suvišne isprike za Pavlovu logiku	199
47	Završne napomene o tome da je muž glava	203
48	„Dvojaki utezi“	207
49	Naša vjera mora počivati na izvornom tekstu	211
50	Pouka o poniznosti	213
51	Pouka o poniznosti (završetak)	217
52	Što je krotkost?	221
53	Krotkost i poniznost za žene	225
54	Novootkriveno poglavlje u povijesti žena	229
55	Endogamija i egzogamija	233
56	Podrijetlo egzogamije	237
57	Pravi uzrok egzogamije	241
58	Daljnji dokazi o prapovijesnom dostojanstvu žene	245

Lekcija		Stranica
59	Daljnji dokazi … (završetak)	249
60	Još o ženi u prapovijesnim razdobljima	253
61	Srodstvo se računa po majčinoj liniji	257
62	Prijelaz na mušku liniju srodstva	261
63	„A tko će razmišljati o njegovim naraštajima?“	265
64	Najbolje posvjedočen događaj ljudske povijesti	269
65	Djevičansko rođenje	273
66	Zasnivanje kršćanske obitelji	277
67	Zasnivanje kršćanske obitelji (nastavak)	281
68	Zasnivanje kršćanske obitelji (nastavak)	285
69	Zasnivanje kršćanske obitelji (završetak)	289
70	Izak i Rebeka	293
71	Mojsijevo zakonodavstvo nije bilo idealno	297
72	Mojsijeve odredbe i žene	301
73	Mojsijeve odredbe i žene (završetak)	305
74	Stari zavjet i poligamija	309
75	Stari zavjet i poligamija (završetak)	313
76	Žene u starom vijeku i u kasnijim vremenima	317
77	Spolne predrasude utječu na prevoditelje	321
78	Spolne predrasude utječu na prevoditelje (nastavak)	325
79	Spolne predrasude utječu na prevoditelje (završetak)	329
80	„Blagoslovljena bila Jael“	331
81	„Jer nijedna riječ koja dolazi od Boga neće ostati bez snage“	335
82	„Jer nijedna riječ koja dolazi od Boga neće ostati bez snage“ (završetak)	339
83	Pericope de adultera (Iv 8,1-11)	343
84	Vjerodostojnost perikope	347
85	„Rasparani rubovi pukotine“	351
86	„Ne može“ ili „Ne čini“ (Mt 19,11)	355
87	Savjet za izvanredno stanje (1 Kor 7)	359
88	Žene proroci u Starom zavjetu	363
89	Žene smiju propovijedati	367
90	Žene moraju propovijedati i poučavati	371
91	I žene su bile svjedoci	375
92	I žene su bile svjedoci (završetak)	379

Lekcija		Stranica
93	Žene se pripremaju za svjedoke	383
94	Žene se pomazuju za svjedoke	387
95	Veliko poslanje žene	391
96	Još jedno pomazanje za žene	395
97	Narav biblijskog proroštva	399
98	„Veliki znak“	403
99	Tko je „Žena“?	407
100	Pravo prvorođenstva ili zdjela leće?	411
	DODACI:	
	Kazalo biblijskih mjesta	415
	Kazalo pojmova i imena	430
	Dijagram Teshuqah	461
	Odlomci koji su u lekcijama 49 i 79 izostavljeni u prijevodu	463
	Životopis Katharine Bushnell u tabličnom obliku	467

Uvodna riječ izdavača i prevoditelja njemačkog izdanja

Još jedna „knjiga o ženama“ iz perspektive vjerne Bibliji? Nema li ih već dovoljno? Možda, ali (gotovo) sve zastupaju jedno te isto stajalište: ono takozvanog „komplementarizma“. Taj pojam stvara predodžbu uzajamnog nadopunjavanja, susreta muškarca i žene kao ravnih s ravnima. No pri pomnijem razmišljanju pokazuje se da je on eufemizam. Prema Wikipediji „eufemizam (ili ublaženica, uljepšavanje, prikrivanje, zaobilazni ili umotani izraz) jezični je izraz koji osobu, skupinu osoba, predmet ili stanje stvari imenuje uljepšano, ublaženo ili s namjerom prikrivanja“. Upravo to čini izraz „komplementarizam“: on uljepšano, ublaženo i s namjerom prikrivanja opisuje stanje stvari – jednostranu subordinaciju žene muškarcu. Sam je pojam relativno nov, ali stvar, odnosno nauk koji se iza njega skriva, prastara je – doduše ne, kako bi nam neki htjeli reći, stara koliko i stvaranje, pa čak ni koliko i pad u grijeh.

U SAD-u se među kršćanima vjernima Bibliji već odavno vodi živa rasprava između „komplementarista“ s jedne strane (koji smatraju da je Bog muškarcima i ženama dao različite uloge, a vodstvo pripada muškarcima) i „egalitarista“ s druge strane (koji smatraju da su muškarci i žene jednaki te mogu služiti u svim službama i oblicima vodstva). U Njemačkoj je ta rasprava još u povojima. Trenutačno „komplementarističko“ stajalište u širokim krugovima evanđeoskog svijeta neosporno drži prevlast u zraku. Ova je knjiga snažna obrana „egalitarističkog“ stajališta.

Nauk o subordinaciji, potčinjenosti ili podložnosti supruge njezinu mužu, pa i općenito žene muškarcu, u mnogim se evanđeoskim krugovima vjernima Bibliji ustalio kao *sine-qua-non* sastavni dio pravovjerja. Oslanja se na nekoliko redaka u Pavlovim poslanicama i u Prvoj Petrovoj poslanici, ali seže i dalje unatrag, sve do izvještaja o stvaranju, prvih poglavlja Knjige postanka, a svoju doktrinu čak usidruje u unutarnjoj strukturi svetoga Trojstva. Pritom, implicitno ili eksplicitno, polazi od veće „prakrivnje“ Eve, koja ženski spol neprestano sve do danas opterećuje i sputava te sprječava jednakost u životu otkupljene Crkve na zemlji. Budući da se takvim konceptom dovode u pitanje doseg i djelotvornost Kristove zamje-

ničke pomirne žrtve za grijehe na križu na Golgoti, u ovoj se raspravi radi ni o čemu manjem nego o temeljima kršćanske vjere. Utoliko odlučnim zastupnicima komplementarizma možemo čak biti zahvalni što za sve koji imaju uši da čuju otvoreno pokazuju neevanđeoski karakter tog nauka, prikazujući muškarca de facto kao posrednika između žene i Krista i time proturječeći Pavlovu nauku da postoji *jedan* Bog i *jedan* posrednik između Boga i ljudi, čovjek Krist Isus (1 Tim 2,5).

Ni relativno mladi, još krhki reformirani pokret u Njemačkoj nije pošteđen takvog razmišljanja. Raznim kanalima, ne najmanje iz američkog evanđeoskog kršćanstva i neokalvinizma, taj se nauk duboko ukopao u soteriološki, antropološki i eklezijološki temelj toga pokreta, tako da mnogi koji su ga upili s duhovnim majčinim mlijekom više ne mogu zamisliti vjeru izvan takvog razmišljanja o položaju žene.

Neobična je pojava da i žene u crkvama to stajalište žarko brane. To je manje zagonetno i, osim toga, psihološki razumljivo kad se uzme u obzir da se ovdje u bojni položaj postavlja niz daljnjih eufemizama, kao što su „prava ženstvenost“, „žena po Božjem srcu“ itd. itd.

Druga je pojava da se čak i oni koji prema „komplementarizmu“ gaje nepovjerenje ili su prema njemu kritični uglavnom suzdržavaju i izbjegavaju raspravu o njemu – raspravu koju „komplementaristi“ često vode nepoštenim oružjem. Tako se svakoga tko zastupa drukčije stajalište refleksno svrstava među liberale, moderniste i feministe, koji ne poštuju „Božje jasne riječi“ i bune se protiv „Božjih poredaka“. Budući da nedostaje razumljivih, logički uvjerljivih argumenata za jednostranu podložnost kršćanskih žena, čak se i dosljedni poricatelji suverene Božje predestinacije i izbora u „ženskom pitanju“ rado pozivaju na Božju suverenu slobodu kojom je on utvrdio svoje „hijerarhijske poretke“.

Cijelu stvar prožima snažan dašak one zakonitosti koju je Pavao u svojim poslanicama neumorno žigosao i protiv koje se borio. Na internetu se mogu naći čitavi nizovi propovijedi na tu temu. U jednoj propovijedi pastor doduše priznaje da „mi ne znamo“ što je Pavao mislio „velom“; ali da bi bile „poslušne i na sigurnoj strani“, sve bi se žene na bogoslužju za svaki slučaj trebale pokrivati, a „žene pastora već idu naprijed dobrim primjerom“.

Duhovnu „prevlast u zraku“ „komplementarizma“ s boka podupiru imena visokog ugleda i ugledni, mnogo čitani, inače dobri komentari, studijske Biblije i dogmatike, kod kojih se međutim pri pomnijem pogledu zapaža jedno: dok se kod gotovo svih tema i vidova duhovnog nauka okreće i preokreće i najmanji jezikoslovni i egzegetski kamenčić, u „ženskom pitanju“ vlada, rečeno blago, stanovita nemarnost, moglo bi se reći i nešto gotovo nalik manipulativnoj egzegetskoj prepredenosti. Kad primjerice Wayne Grudem u svojoj Biblijskoj dogmatici o nimalo nevažnoj točki da „pomoćnica“ u Post 2,18 zapravo znači „pomoćnik“ (hebr. `ezer), riječ koja se, kako on točno objašnjava, često rabi za samoga Boga, piše da „kad god netko pomaže drugome, … osoba koja pomaže zauzima podređen i niži položaj u odnosu na osobu kojoj se pomaže“, to nije samo nedostojno uma koji je u drugim kontekstima vrlo sposoban, nego je i omalovažavanje Boga, koji je naš veliki pomoćnik. Ili kad neki drugi tumač iz činjenice da Adam Evi dvaput daje ime („mužica“ i „Eva, majka svih živih“) izvodi opće pravo muškarca na nadmoć i vlast nad ženom, to je apsurdno s obzirom na činjenicu da su ljudi u Starom zavjetu češće nakon velikih iskustava spasenja spontano davali imena Bogu. To su dva primjera iz suvremenih djela. Moglo bi se navesti još slučajeva, ali na tome ću se zaustaviti.

Često čujem argument da su rani kršćani, crkveni oci i reformatori svi zastupali stajalište „komplementarizma“ i da svatko tko se usudi imati drukčiji pogled na „žensko pitanje“ dolazi u sukob s 2000 godina crkvene povijesti. Istina je da su mnogi crkveni oci imali vrlo dvojben pogled na žene i da ni reformatori 16. stoljeća u to pitanje redom nisu unijeli novo svjetlo. Ali kad bismo dugotrajnost prihvatili kao argu-

ment za valjanost nekog nauka, do reformacije nikada ne bi smjelo doći, jer je i velika reformacija ne najmanje bila dovođenje u pitanje čvrsto ustaljenih krivih nauka koji su se održali mnogo stoljeća. Valja se nadati da će i za „žensko pitanje“ doći vrijeme kada će se okoštale misaone strukture, na dobrobit obaju spolova u Crkvi, razbiti i kada će moći ući novi duh one kršćanske slobode (i od predrasuda uvjetovanih spolom) na koju smo pozvani.

Važnost koja se tom nauku pridaje u zapadnim zemljama ne najmanje je civilizacijska pojava ili pojava blagostanja. Iz zemalja kao što su primjerice Iran ili Kina postoje izvještaji da žene u širenju evanđelja i izgradnji mladih crkava u najtežim uvjetima imaju natprosječno veliku ulogu.

Katharine Bushnell u ovoj knjizi, prvotno objavljenoj početkom 20. stoljeća kao dopisni tečaj, vodi nas na putovanje kroz Bibliju – od Knjige postanka do Otkrivenja. Pritom obrađuje bezbrojna mjesta u Pismu važna za „žensko pitanje“. Njezino temeljito poznavanje biblijskih jezika i njezini dugogodišnji studiji unose novo svjetlo u mnoge odlomke Pisma koji se čine zagonetnima. Osim toga, osvrće se na mnoge argumente kako takozvanog povijesno-kritičkog istraživanja, tako i darvinizma. Navodi brojne prirodoznanstvenike i kulturne antropologe svojega vremena. Kao misionarka liječnica koja je mnogo putovala i veleposlanica evanđelja uvijek iznova unosi osobna iskustva i praktične spoznaje.

Ova je knjiga svjesno zamišljena tako da poziva na samostalno proučavanje i daljnji rad. (Gotovo) svaka od 100 lekcija završava poljem za vlastite bilješke, a na kraju knjige dodani su opsežno kazalo biblijskih mjesta te kazalo pojmova i imena s objašnjenjima riječi.

Katharine Bushnell iznova umeće žarke, dobro utemeljene pozive sestrama da se posvete proučavanju biblijskih jezika kako bi čitale što im Božja riječ doista ima reći, umjesto onoga što muškarci kažu da im ona govori. Uvjeren sam: prije nego što doživimo duhovno probuđenje za kojim čeznemo i za koje molimo, naše crkve moraju doživjeti novo usmjerenje u tom iznimno važnom pitanju, tako da žene budu oslobođene svoje nijemosti i života u sjeni te da mogu slijediti svoj od Boga dani poziv kao ravnopravne suradnice u evanđelju.

H. Christian Beese, Hamburg, listopad 2020.

Lekcija 6 – BOŽJI ZAKON ZA BRAK

> *„Zato će muškarac [muž] ostaviti oca svojega i majku svoju i prionuti uz ženu svoju.“*

45 Poslušnost tom temeljnom bračnom zakonu iz Post 2,24 sačuvala bi žene od toga da ikada postanu puko vlasništvo i tako bi cijelo čovječanstvo održala na višoj moralnoj razini. Pomislite samo što bi se i danas moglo postići za moralno dostojanstvo poganskih naroda kad bi misionari od svojih obraćenika zahtijevali da se drže biblijskog zakona o braku. Čimbenici koji bi pridonijeli ublažavanju ugnjetavanja istočnjačkih žena bili bi sljedeći: (1) Muž kao *hranitelj obitelji* imao bi u domu svoje žene novčanu vrijednost; dok je sada tako da je žena, kao ona koja rađa sve više djece koju treba prehraniti, izložena zlostavljanju, osobito kad rodi kćer. (2) Muškarac, nesputan još nerođenom djecom, dojenčadi ili bespomoćnom malom dječjom skupinom, ne bi mogao postati rob u tuđem domu, jer bi otišao i uzdržavanje svoje potrebite žene i djece prepustio onima koji se loše prema njemu ponašaju. Ali sputavajuće posljedice majčinstva i snaga majčinske ljubavi čine majke žrtvama onih koji ih žele porobiti. (3) Muškarac nije tako sazdan da bi mu se silom mogla oteti čednost ili da bi se njegova osoba pretvorila u unosnu robu za tuđe kućanstvo; ali ta su zla toliko često udes udovica koje ostaju u tuđem domu svojih preminulih muževa da je u nekim istočnjačkim zemljama, osobito u Indiji, već i sama riječ „udovica“ na zlu

glasu. (4) Za vrijeme trudnoće i poroda majka u pravilu dobiva brižnu skrb kad je kod svoje majke, bilo pod krovom svojega oca ili u blizini. Ali u tuđem domu u takvim je vremenima često sramotno zanemarena; a to dugoročno slabi cijelo čovječanstvo. (5) Običaj da se kći nakon udaje zadrži kod kuće, a sin nakon ženidbe pošalje iz kuće, značio bi golemo suzbijanje dječjih brakova, jer se roditelji ne bi vrlo brzo odvajali od članova obitelji koji pridonose blagostanju obitelji.

46 Sve bi žene trebale znati da je Božja riječ u tom pogledu na početku učinila svijet dobrim mjestom za njih i da je tim bračnim zakonom u ranom razdoblju ljudske povijesti snažno zaprječila njihovo ponižavanje – to je doista prvi društveno-etički zakon o ljudskom načinu života. Osim toga, istraživanja sve više potvrđuju da taj zakon u najranijim razdobljima ljudske povijesti, uz malo iznimaka, nije bio mrtvo slovo kao što je to danas. Bilo je uobičajeno da muškarac ili živi pod krovom roditelja svoje žene ili da je ondje često posjećuje – ona nikada nije napuštala zaštitu svojih roditelja. *Roditelji* su bili „prirodni zaštitnici“ svojih udanih kćeri, – a ne muž, koji se nerijetko pokazivao nedostojnim povjerenja koje mu je bilo ukazano. Prapovijesni je običaj bio da ga se s određenom mjerom zdravog nepovjerenja smatra strancem sve dok doista ne dokaže svoju sposobnost da se na primjeren način brine za ženu.

> *„Roditelji su bili ‚prirodni zaštitnici‘ svojih udanih kćeri, – a ne muž, koji se nerijetko pokazivao nedostojnim povjerenja koje mu je bilo ukazano.“*

47 Najveća prednost kad bi žena nakon udaje ostala kod svoje rodbine ili blizu nje (i kad bi tako njezina obitelj bila njezin „prirodni zaštitnik“) bila bi ponajprije u tome što bi to učvrstilo društveni moral. Prije nekoliko godina jedan je liječnik u jednom od naših najvećih gradova dobio potporu policije kako bi vrlo temeljito istražio „društveno zlo“ toga grada, te je objavio obrađene iskaze stotina žena i djevojaka iz ozloglašenih životnih prilika. Nemam njegovu knjigu pri ruci da bih iz nje citirala, ali njegov je zaključak, ako se dobro sjećam, bio da je *brak sa zlim muškarcima* bio čest uzrok prostitucije. Mlade su se djevojke udavale za muškarce koji su spavali s njima, bez mnogo razmišljanja ili znanja o njihovu karakteru; a nakon toga ih je brak doveo u tako nepovoljan položaj prema muževima da su ih silom ili od puke brige mogli otjerati na ulicu kako bi nemoralom [muškaraca] zarađivale novac. Možda se muž isprva nije oženio s namjerom da prisili svoju ženu da na takav način zarađuje za život; ali budući da ni sam nije imao pravog osjećaja za pristojnost, u teškim vremenima nije mogao vidjeti razlog zašto njegova žena ne bi pomogla zarađivati za život na nemoralan način. Upravo da bi se moglo odgovoriti na takve hitne slučajeve, ženina bi rodbina trebala imati pravo umiješati se kad prijeti takva opasnost. Bračni bi im zakon trebao omogućiti da ostanu u bliskom dodiru sa svojom kćeri ili sestrom. Ali kako sada stvari stoje, takav muškarac, ako hoće, može odvući svoju ženu na kraj svijeta, i nitko ga u tome ne može spriječiti.

48 Da bi se saznalo kakve to posljedice može imati, dovoljno je posjetiti neki veliki istočnjački grad. Da navedem samo jedan primjer, neću tako brzo zaboraviti kako smo jednom po mraku posjetili jednu zloglasnu ulicu u jednom od tih velikih istočnjačkih gradova. Među mnogim nesretnim djevojkama koje smo vidjeli saznali smo da su velik broj njih bile mlade žene koje su mislile da su se udale za otmjene veletrgovce istočnjačkih trgovačkih kuća. Lovci na robove pronašli su te djevojke u selima Europe, Engleske i Amerike, spavali s njima, obavili s njima redovitu svadbenu ceremoniju i zatim ih odveli na istočnjačko tržište robova. Redovito, svake večeri, njihovi su „muževi“ obilazili kuće koje su posjedovali i gledali je li sve u redu za noć. Zatim su odlazili u svoj obližnji klub (koji smo u njihovoj odsutnosti razgledali), gostili se jelom i pićem koje su zaradile njihove robinje i vraćali se u dva ili tri sata ujutro nakon obilate pijanke te svojim porobljenim ženama oduzimali svaki cent koji su u međuvremenu zaradile. Često su ih bičevali kad bi iznos novca bio manji nego obično. Trgovina bijelim robljem nikada neće do-

biti smrtni udarac dok ne budemo imali bračne zakone koji jamče primjerenu zaštitu žena od zlih muževa; a takva zaštita neće biti dostatna dok zakon ne prizna rodbinu žene, ako su to pristojni ljudi, kao njezine „prirodne zaštitnike“, koji muškarcu ne dopuštaju da svoju ženu odvede u stranu zemlju – čak i ako je pretjerano lakovjerna žena spremna poći –, ako je preseljenje protivno odluci njezine obitelji, tj. osim ako on za to ne može pred sudom iznijeti primjeren razlog.

> *„Čemu nas samo uči Božji bračni zakon o njegovoj očinskoj skrbi i zaštiti njegovih kćeri!“*

49 Upravo se ta zloporaba bračnog odnosa može vidjeti među Japancima (i to u bolnoj mjeri) na pacifičkoj obali Sjedinjenih Država. U Japanu postoji tajna bračna agencija koja neprestano traži japanske djevojke koje će otići u Ameriku da se udaju. Također se muškarci te agencije uvijek iznova vraćaju u Japan kako bi se oženili djevojkama i doveli ih u Ameriku. Ti japanski muškarci često pripadaju dobrim obiteljima, ali sami su se pokvarili boraveći u stranim zemljama. Znajući da potječu iz dobrih obitelji, roditelji djevojaka vjeruju im da će se nakon ženidbe dobro odnositi prema njihovim kćerima. Tako su te djevojke uhvaćene u zamku; i svake ih noći u Americi tjeraju na ulicu i u japanska svratišta kako bi zarađivale novac za te „muževe“ s kojima su bile časno vjenčane. To nije izmišljotina. Znam to na temelju svjedočanstva kršćanske japanske gospode, kršćanskih misionara, japanskih konzula i sličnih osoba.

Čemu nas samo uči Božji bračni zakon o njegovoj očinskoj skrbi i zaštiti njegovih kćeri! Na samom početku njegova prva izgovorena zapovijed pokazuje da su mu njihova prava i njihovo dostojanstvo na srcu.

Lekcija 7 – BOŽJI ZAKON ZA BRAK (završetak)

50 Bog je htio da ljudski brak bude tipološka slika jedinstva Krista s Crkvom, odnosno s „Novim Jeruzalemom“, njegovom zaručnicom. Krist je odložio svu svoju slavu koju je imao kod svojega Oca i došao na ovu zemlju kako bi se sjedinio s nama. Ali brak nije trebao predočavati samo prvi Kristov dolazak, nego je trebao uključiti i zamisao njegova drugog dolaska; tek za oba slučaja zajedno tip potpuno prikazuje antitip. Svaki bi kršćanski brak trebao častiti ta dva događaja. Muževo odricanje od rodbinskih veza trebalo je biti protuteža ženinu odricanju od ljubavi prema sebi, time što ona na sebe preuzima rizike poroda i odgoja djece. To uči Pavao u Ef 5,31-32, gdje navodi obvezu da muškarac radi svoje žene treba napustiti svoju rodbinu, i dodaje: *„A ja to tumačim o Kristu i Crkvi“.* Adam i Eva stvoreni su u isto vrijeme i najprije su bili zajedno, a zatim su bili razdvojeni za vrijeme „tvrdoga sna“ koji je pao na Adama. Tako je Krist bio s nama, a zatim je „tvrdim snom“ smrti bio razdvojen od nas, dok smo mi, vjerom u njegovu prolivenu krv, takoreći izašli iz njegova uskrslog boka. Adam je bio razdvojen da bi se s Evom mogao ponovno sjediniti, u većoj radosti nego ikada prije, – u takvoj radosti da su mu u proslavu toga događaja spontano s usana potekla poezija, koju je dr. R. F. Horton pretočio u stihove:

> *„She, she is bone of my bone,*
> *And flesh of my flesh is she;*
> *‚Woman‘ her name, which has grown*
> *Out of man,—out of me.“*

51 I jednoga će dana Krist ponovno doći, „na našu radost“ – jer, kako je rekao (Iv 16,7), bilo nam je „korisno“ da ode i opet se vrati. I jednoga ćemo dana shvatiti ono što sada ne spoznajemo, da je Krist naše „drugo ja“, kao što je Adam to spoznao o Evi; *„jer smo udovi njegova tijela“* i *„sjedinjeni s Gospodinom“,* mi smo i *„jedan duh“.* Čini se da je Marija Magdalena to prva otkrila kao iskustvo – jer je navodnom vr-

tlaru doviknula: *„Gospodine, ako si ga ti odnio, reci mi gdje si ga stavio! I ja ću ga uzeti“,* nesvjesno polažući pravo na njegovo tijelo kao na *svoje zakonito vlasništvo,* u ljubavi bespolne čistoće. Nije čudo što se mogao objaviti samo takvoj ljubavi! (Iv 20,11-18).

52 U vrijeme kad je Krist bio na zemlji bio je običaj da zaručnik i njegovi muški prijatelji u svadbenoj povorci dovedu zaručnicu iz kuće njezina oca i odvedu je u kuću njegova vlastitog oca. Ali Kristova prispodoba o deset djevica (Mt 25,1-13) ne prenosi sliku takvog kršenja Božjega zakona. Djevice čekaju *u roditeljskom domu zaručnice* i kad se razlegne poklič da zaručnik dolazi, izlaze mu u susret i dovode njega i njegovu pratnju na gozbu u domu zaručnice. „Obično su zaručnicu dovodili zaručnik i njegovi prijatelji; ali ovdje je zadaća djevica da dovedu zaručnika, a čini se da se svadba održava u kući zaručnice, kao u Suci 14,10“ (De Wette, citat kod Langea). Tako će biti i kada Krist ponovno dođe. Oni koji čekaju njegov dolazak i za nj se pripremaju izaći će na poklič njegova dolaska da budu *„uzneseni na oblacima u susret Gospodinu u zrak“* i zatim će se vratiti na zemlju, dom zaručnice, na svadbenu gozbu, gdje će tisuću godina živjeti i kraljevati s njim (vidi 1 Sol 4,17; Otk 20,6).

O tome kakve bi prednosti Božji bračni zakon imao za žene nisam samo nagađala. Božji bračni zakon u najranijim se razdobljima čovječanstva *držao.* Tu činjenicu arheolozi u novije vrijeme iznose na vidjelo; i ja ću (koliko za to bude prostora) dati kratak prikaz njihovih otkrića.

53 Prvi koji je u novom vijeku pisao o toj temi bio je Bachofen, švicarski pravnik, 1861. godine. Mr. J. F. McLennan postao je zagovornik njegovih spoznaja na engleskom i uz to objavio vlastita istraživanja o toj temi. Slijedili su mnogi drugi, kao što su Tylor, Westermarck, Fraser, Lord Avebury (Sir John Lubbock) i Robertson Smith. Doista, nijedna se moderna povijest nekog ranog naroda ne smatra potpunom ako ne počinje razdobljem u kojem je bilo i matrijarhata i patrijarhata. U 36. poglavlju Knjige postanka otkrivamo da su neki od „knezova Edoma“ bile žene.

54 Tri su glavna obilježja karakteristična za tu ranu civilizaciju: (1) Roditelji supruge, zajedno s njezinom vlastitom rodbinom, cijeli njezin život ostaju njezini „prirodni zaštitnici“: (2) kućnu imovinu na okupu drže žene; (3) Loza srodstva računa se po ženama, a ne po muškarcima, jer kad se muškarci žene, odvojeni su od svoje rodbine; djeca su poznata pod obiteljskim imenom majke. Taj se oblik civilizacije često naziva imenom „ženska loza podrijetla“, jer je treća spomenuta točka uzrok svega ostalog. McLennan, primjerice, govoreći o društvenom padu grčkih žena, kaže: „Vidimo da to *nikakvi uzroci* nisu mogli prouzročiti dokle god su loze srodstva po ženama zadržale svoje staro značenje. S druge strane, dostatan uzrok tog pada možemo prepoznati u postupno rastućoj prevlasti muške loze podrijetla i u promjenama bračnog sustava koje je ta prevlast donijela sa sobom.“

55 Postavlja se pitanje što je prouzročilo tu promjenu od ženske prema muškoj lozi podrijetla. Moderni evolucionisti, koji ne žele priznati Božju objavu, kažu da se najprije proširila opća promiskuitetnost; a budući da nijedan muškarac nije poznavao vlastitu djecu, posljedično se priznavala samo ženska loza podrijetla. Ali vodeći evolucionisti, Darwin i Spencer, kažu da takva promiskuitetnost nikada nije prevladavala; a to vrlo snažno govori protiv te teorije, jer su oni bili najvažniji evolucionisti. Osim toga, Biblija nam objavljuje istinu i ne moramo dugo razmišljati o teoriji evolucionista. Božji bračni zakon na početku je utemeljio žensku lozu podrijetla; i zašto bi tako odvratan lik kao što je Lamek ikada bio opisan u Bibliji, osim da bi se zabilježilo kršenje toga bračnog zakona i početak poligamije? Malo dalje, u uvodnim recima 6. poglavlja Knjige postanka, čitamo o prisvajanju žena „na veliko“; i, kako kaže izvještaj, *„zemlja je bila puna nasilja“.* Lamekov sin „kovao je bakar i željezo“, kako čitamo u četvrtom poglavlju; a prva uporaba željeznog ratnog oružja služila je zarobljavanju žena. Kad su te zarobljene žene bile otrgnute od svoje rodbine, one i njihova djeca izjednačeni su s rodbinom muža; i tako je nastala muška loza

podrijetla. Ni potop nije iskorijenio običaj zarobljavanja žena, jer u Knjizi o sucima čitamo o Debori, koja ratuje sa Siserom zbog njegovih zločina nad ženama; a za Siserinu majku kaže se da je iščekivala svojega sina kad se vraćao s ratnim plijenom – *„Jedna djevojka, dvije djevojke po glavi muškarca“.*

56 Dr. A. C. Dixon kaže u jednom članku u *London Christian* (16. studenoga 1911.): „Pogledajte tu civilizaciju koju je utemeljio sam Bog i čut ćete ga kako kaže: *‚Zato će muškarac ostaviti oca svojega i majku svoju i prionuti uz ženu svoju, i postat će jedno tijelo‘.* Ženi se daje prednost. Nije žena ta koja ostavlja oca i majku i prianja uz muža; nego je muškarac taj koji ostavlja majku i oca i prianja uz svoju ženu.“ U jednoj se točki ne slažem s dr. Dixonom. Civilizacija koja se temeljila na tom Božjem bračnom zakonu nije ženu učinila nadređenom mužu, ali je spriječila da postane njegova podređena. U tom je pogledu poučna povijest Jakova i njegovih žena, Lee i Rahele. Kad želi napustiti svojega tasta, ponizno moli svoje žene da pođu s njim. A one ne kažu: „Naša je dužnost slijediti muža“, nego: „Imamo dva razloga zašto bismo trebale poći: naš nam otac nije dao baštine; i zadržao je Jakovljevu plaću za sebe, a ona je trebala biti isplaćena nama i našoj djeci“ (Post 31,14-16). Iz toga proizlazi da muškarci ondje gdje su te žene živjele nisu prodavali svoje kćeri u brak i da se žene brakom nisu osjećale obveznima slijediti svoje muževe na kraj svijeta. Priznati jezikoslovci kažu da je Abraham Abimeleku (Post 20,13) o Sari rekao: *„Jer Bog ju je potaknuo da luta sa mnom“,* a ne jednostavno *„kad me Bog … pustio da lutam“.* Razlika u značenju je sljedeća: tada se nije očekivalo da žena slijedi svojega muža na njegovim lutanjima, naprotiv. Bog je želio da i Sara i Abraham izađu iz idolopokloničke sredine; zato daje Sari objavu svoje volje, kako ne bi slijedila uobičajeni običaj i ostala kod svoje rodbine.

> *„Civilizacija koja se temeljila na tom Božjem bračnom zakonu nije ženu učinila nadređenom mužu, ali je spriječila da postane njegova podređena.“*

Lekcija 8 – DOSTOJANSTVO ŽENE U PRADAVNIM VREMENIMA

57 Profesor iz Cambridgea Robertson Smith piše: „Prema Knjizi postanka brak podrazumijeva da muškarac ostavlja svojega oca i svoju majku i okreće se svojoj ženi, i da će biti jedno tijelo. To je potpuno u skladu s onim što nalazimo u drugim dijelovima povijesti patrijarha. Mr. McLennan naveo je Jakovljeve brakove, u kojima je Laban očito imao zakon na svojoj strani kad je rekao da Jakov nema pravo odvesti svoje žene i njihovu djecu; a isto tako i činjenicu da je, kad je Abraham tražio ‚ženu za Izaka‘, njegov sluga mislio da će uvjet vjerojatno biti da Izak dođe i nastani se kod njezina naroda“. [U tom slučaju Abraham nije mogao pristati, jer ga je Bog izričito pozvao da se udalji od njihova idolopoklonstva]. „Josipova djeca od njegove egipatske žene postala su Izraelci tek posvojenjem; isto tako Samsonova žena iz filistejskog naroda ostaje kod svojega naroda, a on je ondje posjećuje. Sve te stvari zorno pokazuju ono što se u Post 2,24 prikazuje kao izvorni tip braka.“ I mogli bismo upitati: što znači ta iskonska formulacija, – „prionuti uz ženu svoju; i bit će jedno tijelo“, ako ne to da će on pripadati istoj lozi podrijetla kao i njegova žena? Isti autor piše: „Majčina loza podrijetla izvorni je tip podrijetla, zajedničko majčinstvo izvorni tip rodbinskog jedinstva, koji vlada cijelim semitskim jezičnim uzusom.“ J. P. Peters, D.D. piše o istom odlomku Knjige postanka: „U načinu na koji se ovdje prikazuje odnos muškarca prema ženi očito imamo još jedan od onih usputnih dokaza velike starosti ove pripovijesti. Nije žena ta koja ostavlja oca i majku i prianja uz muškarca, nego muškarac ostavlja oca i majku i prianja uz svoju ženu. Čini se kao da ovdje imamo ostatak starog matrijarhata, onog bračnog odnosa za koji imamo primjer u pripovijesti o Samsonu, u kojoj žena ostaje kod svojega plemena, svojega klana ili svoje obitelji, a muškarac je posjećuje. Potomstvo u takvom slučaju pripada ženinoj obitelji, a ne muževoj“ (*Early Hebrew Story,* str. 223).

58 Veliki arheolog, prof. Flinders Petrie, također je napisao zanimljive stvari o toj temi, i ja donosim dulji citat iz njegova djela kako bih pokazala da u toj stvari ne pretjerujem. On piše: „Toliko smo se navikli na predodžbu da su žene na Istoku uvijek bile ovisne – kao što su to sada pod muhamedanstvom – da moramo otvoriti oči za sasvim drukčiji sustav koji nam se pokazuje u ranoj povijesti doba patrijarha. U cjelini se može reći da je naš sadašnji sustav s jedne strane potpuno miješanje muškaraca i žena u društvu, dok s druge strane muškarci zadržavaju sva prava i imovinu. Rani ideal na Istoku predviđao je odvojene svjetove za muškarce i žene, dok su žene zadržavale svoja vlastita prava i svu svoju imovinu."

> *„Majčina loza podrijetla izvorni je tip podrijetla, zajedničko majčinstvo izvorni tip rodbinskog jedinstva."*

59 Prof. Petrie nastavlja: „Prva žena [pored Eve] koja se u SZ[1] pojavljuje kao osoba jest Sara, ‚predstojnica roda', kao što već kaže njezino ime. Sar je uobičajen stari naziv za poglavicu, koji se na Bliskom istoku još uvijek rabi. … Njezin samostalan položaj vidi se po tome što je, sasvim neovisno o Abrahamu, živjela u faraonovoj palači ili na Abimelekovu dvoru. Nikakav pokušaj kasnijih autora da se to protumači drukčije ne može objasniti tu neovisnost, koja se posljednjih godina jednostavno zanemaruje.

„Sara je imala svoje samostalno boravište u Mamri i ondje je stanovala, dok je Abraham živio u Beer-Šebi; i kaže se da je došao da je oplakuje i pokopa. Njezin položaj za vrijeme njezinih putovanja i u kasnijem životu stoga nipošto nije bio položaj povučene ovisnosti, nego položaj samostalne poglavarice roda ili ‚pramajke plemena'.

60 „Budući da Sara nije imala kćeri, bilo je potrebno dovesti nekoga iz obitelji da bude na čelu roda, i Rebeka je dovedena iz staroga zavičaja. Sarin svečani šator Izak je premjestio tri ili četiri dana hoda od Mamre u Beer-Lahaj-Roi, i čim je Rebeka došla, smještena je u taj šator. Nakon toga Izak se njome oženio; i čini se da je bila jednako samostalna kao i Sara. Budući da Rebeka nije imala kćeri kao nasljednice, Jakov se morao oženiti Leom, najstarijom po redu, i nije mogao dobiti Rahelu prije nego što je Lein položaj tako bio osiguran.

61 „Prije odlaska u Egipat među jedanaest sinova spominje se samo jedna kći, i to Dina, ‚sutkinja' [kako glasi značenje toga imena], kći poglavarice roda Lee. Zbog njezine udaje za Hivijca[2] njezina su braća bila bijesna, jer bi time njezinu sudačku službu podredila drugom narodu; i samo je uključivanje Hivijaca u izraelski narod obrezanjem moglo razriješiti tu situaciju (Post 34,1-24). Još kasnije tu lozu podrijetla možemo pratiti u imenu jedine žene čije se ime spominje iz sljedećeg naraštaja: Serah (Post 46,17), oblik imena Sara, ‚predvodnica plemena'. Budući da Dina očito nije imala djece, bilo je prirodno uzeti potomkinju Leine sluškinje Zilpe. Tako je Ašer, zbog kojega se Lea posebno radovala, dao sljedeću poglavaricu roda u svojoj kćeri Serah."

62 Nešto od tog ranog dostojanstva žene može se pratiti kroz cijeli tijek biblijske povijesti, osobito u „kraljici majci", koja uz kralja vrši vlast i o kojoj se još 600. pr. Kr., u Jeremijino vrijeme, govori u Jr 13,18 (ovdje se ta riječ često pogrešno prevodi kao „kraljica").

Prije hebrejskoga postojali su akadski i sumerski jezici; i prof. Sayce pripovijeda da su prevoditelji starih sumerskih himni na semitski „žensko i muško" promijenili u „muško i žensko" i uveli i druge takve promjene kako bi muškarcima dali prevlast. Sumer, Akad, Babilonija, Arabija, Fenicija i Egipat – sve te vrlo stare civilizacije obilježavale su značajke matrijarhata. Sir Wm. Ramsay kaže isto o Maloj Aziji. Ženska loza podrijetla može se dokazati i u ranoj Grčkoj – spartanska je žena bila posljednja koja je izgubila svoje dostojanstvo. Još oko 450. pr. Kr. Herodot je pisao o Likijcima: „Kad netko upita svojega susjeda tko je, on će reći da ga je rodila ta i ta majka i nabrojit će pretke svoje majke." Prije se pretpostavljalo

da je to posljedica toga što je otac imao više od jedne žene; danas se međutim izričito naglašava da to nije pravo objašnjenje. Već i grčka riječ za „brat“ *(adelphos)* opisuje srodstvo po majci, a ne po ocu.

63 Toliko smo se udaljili od Božjega zakona da danas, prema britanskom pravu, majka nije roditelj. Za vladavine Edwarda VI. građanski i crkveni sudovi zajedno su izjavili da vojvotkinja od Suffolka nije u srodstvu sa sinom kojega je rodila. Engleska je crkva strogo protiv razvoda. Ali kad u Mt 19 čitamo odredbu Gospodina Isusa o razvodu, otkrivamo da zaključak *„Što je dakle Bog združio, čovjek neka ne rastavlja“* počiva na pretpostavci: *„Zato će muškarac ostaviti oca i majku i prionuti uz ženu svoju, i bit će dvoje jedno tijelo“.* Crkva nikada neće djelotvorno provesti zaključak te odredbe [zabranu razvoda braka, op. njem. prev.] dokle god se oglušuje o premise na kojima on počiva.

64 Naše hebrejske gramatike i rječnici upozoravaju na to da su gotovo svi skupni pojmovi koji se odnose na narode te imena gradova i zajednica *ženskoga roda.* Kako je do toga došlo, pogotovo kad je jednostavno nezamislivo da su muškarci u Kristovo vrijeme skovali riječ ženskoga roda kako bi opisali mnoštvo kao što je ono koje je Krist nahranio? Prema izvještaju evanđelja nahranio je *„četiri tisuće muškaraca, osim žena i djece“.* A drugom je prigodom nahranio *„pet tisuća muškaraca, osim žena i djece“.* Isto tako Petar, Stjepan i Pavao u Djelima apostolskim u raznim prigodama oslovljavaju mnoštvo s *„Muževi, braćo“* i žene uopće ne spominju. Kad muškarac gotovo isključivo zauzima prvo mjesto, u mnoštvu se spominje samo njegov spol. Može se međutim lako razumjeti da su u vremenima u kojima se krvna loza računala po ženama, kad se spominjao narod ili zajednica jedne krvi, narodi, gradovi, zajednice i mnoštva dobivali nazive ženskoga roda. Ti skupni pojmovi za gradove, sela itd. bili su ženskoga roda jer su se takva mjesta sastojala od *skupina kuća koje su pripadale ženama* i iz kojih su se te žene rijetko odseljavale. Riječ za gradove u Br 21,25, Jš 15,45 itd. glasi „kćeri“. Iz istog razloga u Iz 12,6 za „stanovnike Siona“ u izvornom tekstu stoji „*stanovnice* Siona“, a slični su slučajevi u SZ-u vrlo česti.

Lekcija 9 – EVIN IZBOR I ADAMOV IZBOR

65 U okviru niza korisnih predavanja o „duhovnoj biblijskoj kritici“ dr. A. T. Pierson rekao je: „U intelektualnom području čovjek vjeruje u nešto jer je istinito; u duhovnom području čovjek zna da je nešto istinito jer to vjeruje.“ Ako imate Duha uza se da vas uvjeri u istinu i ako vjerujete onome što se danas govori u našoj lekciji, onda *prihvatite istinu,* živite po njoj i poučavajte je druge, čak i ako ona može potpuno preokrenuti prijašnje pouke koje ste primili i predrasude koje ste možda preuzeli.

66 Odbacimo u kontekstu ovih lekcija jednom zauvijek svaku želju da znamo „tko je veći u kraljevstvu nebeskom, muškarac ili žena“, kao nedostojno postavljeno pitanje. Ali kao žene zanima nas sudbina žene i treba nas zanimati. Ta je sudbina određena u vrtu u Edenu. Koja je to sudbina?

67 Pročitajte, molim vas, Post 2,17-18. Neposredno prije razdvajanja spolova, kad je Adam postao zreo za odgovornost i bio odgovoran za svoje ponašanje, Bog mu je zabranio jesti sa *„stabla spoznaje dobra i zla“.* Eva još nije bila „oblikovana“, kao što pokazuje 18. redak; zapovijed je izrečena u drugom licu jednine. Što je točno bilo to „stablo“, nije nam rečeno. Dopušteno je misliti da je pojam „dobro i zlo“ praktički istoznačan s „bol i užitak“, kako se pojavljuje u biblijskim mjestima kao što su 2 Sam 19,35, Job 2,10, Iz 7,15-16, Jr 42,6 itd. Posljedica Adamove neposlušnosti takvom zakonu bila bi, s jedne strane, otkriće jasne razlike između „boli“ i „užitka“, a s druge strane snažna kušnja da ubuduće traži užitak i izbjegava svaku, pa i ljekovitu „bol“. Možda je Bog htio Adamovu pozornost usmjeriti na više pobude i načela ponašanja nego što su samo „bol i užitak“. Ta je zabrana, ako je tako tumačimo, imala posebno značenje, jer je neposredno prethodila događaju da je Bog Adamu pridružio ženu. Prije svega valja osu-

diti izbjegavanje boli odgovornosti u odnosu među spolovima. Ono znači propadanje pojedinca i naposljetku propadanje ljudskoga roda; i neizbježno mora donijeti patnju i prekomjerno opterećenje na strani majčinskoga spola.

68 Eva je „oblikovana“ tek kad je ta zabrana već bila izrečena, i nismo obaviješteni je li je poslije čula od Svemogućega ili je za nju saznala samo preko Adama. Prema biblijskom svjedočanstvu vjerojatno je za nju čula samo preko Adama kad ju je Sotona zaveo da prekrši zapovijed; jer je pri ponavljanju uputa ukrasila jezik, učinila tekst zakona u jednoj točki jačim, a u drugoj slabijim – a to su obilježja priče prenesene iz druge ruke, a ne izvještaja iz prvoga izvora. Naposljetku su oboje jeli sa stabla, i Bog je došao za dnevnoga povjetarca da ih pozove na odgovornost. Upitao je Adama: *„Jesi li možda jeo sa stabla?“* a odgovor je bio: *„Žena koju si mi TI dao uza me, ONA mi je dala sa stabla, i ja sam jeo.“* Zatim je Bog upitao ženu, a ona je odgovorila: *„ZMIJA me prevarila, pa sam jela.“* Molim vas, obratite pozornost na riječi koje sam napisala velikim slovima.

69 Smatram opravdanim ta dva odgovora suprotstaviti jedan drugome, jer u njima nalazimo naznaku onoga što slijedi. Oboje priznaju: *„Jeo sam / jela sam“,* i oboje istinito navode *neposredni* utjecaj koji je doveo do jedenja. Dotle su izjednačeni. Ali Adam se osjeća prisiljenim reći više. Postojao je prvi uzrok njegova pada u grijeh preko Eve: Sotona. Ali Adam ne spominje Sotonu kao Eva; a ipak ne šuti o prvom uzroku; on Boga izravno u lice optužuje da je on sam taj prvi uzrok – time što mu je dao ženu uza nj. A najgore je u tome što je Sotona bio prisutan pri razgovoru ili u blizini i nije ga se moglo previdjeti, ili samo namjerno, ako se već nužno morao spomenuti prvi uzrok. Sotona se morao jednako radovati Adamovu stavu prema Bogu i tome što je Boga implicitno optužio za ludost kao i Adamovu držanju prema njemu samome, napasniku, jer ga je branio od optužbi. Nije li to onaj događaj, to Adamovo ponašanje, na koje se Job poziva (Job 31,33) kad tuži: *„Ako sam poput Adama prikrivao svoje prijestupe da bih svoju krivnju sakrio u svojim njedrima …“?* Dr. Lange kaže (vidi odl. 36): „Adam je morao [vrt] čuvati i štititi od postojeće sile zla.“ Nije li možda to razlog zašto Adam ne spominje Sotonu, koji je mogao naći ulaz?

> *„Adam je Boga izravno u lice optužio da je on sam prvi uzrok pada u grijeh – time što mu je dao ženu uza nj.“*

70 Sudbina je strašna riječ. Sudbina čovjeka može se odlukom jednog trenutka odrediti za cijeli život, a ta odluka može – osim ako se ne zamoli Božji zahvat – kroz sljedeće naraštaje postati prirodna sklonost njegova potomstva. U Pismu je to pouka Izraelaca i Edomaca. Ezavov se život činio časnijim od Jakovljeva, sve do određene točke u Jakovljevoj povijesti. Ali kad je Ezav stajao na raskrižju dvaju putova, izabrao je tjelesno okrepljenje po cijenu svojega prava prvorođenstva (Post 25,29-34). Mnogo kasnije Jakov je došao do raskrižja dvaju putova i, čak uz opasnost da ga samog i nespremnog iznenadi ubilački napad njegova brata, cijelu se noć borio za Božji blagoslov (Post 32,24-32) i postigao ga. Bog je već prije rođenja te dvojice vidio kakve će odluke svaki od njih donijeti i prema tom predznanju izvršio svoj „izbor“. Bog sada – ovaj put na temelju odluka Adama i Eve – upravo namjerava izvršiti „izbor“, baš kao i onda, kasnije u povijesti, kad je izabrao Jakova za praoca Mesije koji je imao doći.

71 Adam je donio zlu odluku. Stao je na stranu zmije i postao Božji klevetnik. Ali Eva je razotkrila Sotonin karakter u njegovoj nazočnosti i tako stvorila neprijateljstvo između sebe i njega. Ono što je slijedilo bila je prirodna posljedica Evina boljeg izbora. Bog je odlučio ženu još dalje odvući od Sotone. Rekao je Sotoni: *„I stavit ću neprijateljstvo između tebe i žene“* (3,15). Time je zapravo rekao: „Ona je odlučila izvršiti raskid; ja ću taj raskid proširiti.“

Mnogo je već rečeno o slavnom obećanju koje sada slijedi, ali zastanimo i razmislimo o tome da neki tumači u njemu ne nalaze više značenja nego da će uvijek postojati prirodno neprijateljstvo između čovjeka i niže životinje, zmije!

72 Ne smijemo zaboraviti da je Bog u tom trenutku stavio neprijateljstvo između Sotone i žene. To uvelike objašnjava cijeli niz zala koji se proriče u sljedećem retku (3,16), a koji je, dakako, prema tradicionalnom gledištu posljedica toga što je Eva uvela grijeh u svijet jedući zabranjeni plod i dajući od njega i svojemu mužu. Sotonino je neprijateljstvo uzrok ženine patnje. Više svjetla o toj točki slijedi u kasnijim lekcijama.

73 *„Između tvojega sjemena i njezina sjemena“,* dodaje Bog tim riječima upućenima Sotoni u vezi sa ženom. Unatoč danas uobičajenom naglašavanju „općeg Božjeg očinstva“ i „općeg bratstva ljudi“, što je djelomično istinito, mi koji poštujemo Pismo kao autoritet ne smijemo zaboraviti da i Sotona, kao i Bog, ima svoju djecu – moralne i duhovne prijestupnike – među ljudima. *„Dobro sjeme jesu djeca kraljevstva, a kukolj su djeca Zloga.“* U Iv 6,70 kaže se: *„Nisam li ja vas, Dvanaestoricu, izabrao? A jedan je od vas đavao.“* Kad su Židovi izjavili: *„Mi imamo jednog Oca, Boga“,* Isus je odgovorio: *„Kad bi Bog bio vaš Otac, ljubili biste mene. … Vi ste od oca, đavla“* (Iv 8,41-44). Čak ni apostol ljubavi, Ivan, ne kaže da su svi ljudi djeca Božja, nego upozorava: *„Dječice, neka vas nitko ne zavede! Tko čini pravednost, pravedan je, kao što je on pravedan. Tko čini grijeh, od đavla je, ... Po tome se očituju djeca Božja i djeca đavlova“* (1 Iv 3,7-8.10). Bog ne prima niti priznaje kao svoju djecu neobnovljenu „kopiladsku“ djecu (Heb 12,8) jedne pale crkve.

74 *„On* [sjeme žene] *zdrobit će ti glavu, a ti, ti ćeš mu zdrobiti petu.“* U starijim prijevodima stoji riječ „neka“, ali radi jasnoće na oba mjesta mora stajati „će“. To su oblici budućeg vremena, a ne imperativi. Bog ne zapovijeda Sotoni da zdrobi petu potomka žene; on samo proriče da će se te stvari dogoditi. Proroštvo se osobito odnosi na velikog Sotonina neprijatelja, Isusa Krista, rođenog od Djevice Marije; ali odnosi se i na sve vjernike, jer apostol Pavao kaže (Rim 16,20): *„A Bog mira uskoro će satrti Sotonu pod vašim nogama“.* Tu ćemo temu nastaviti u našoj sljedećoj lekciji.

Lekcija 11 – EVA I NJEZINI KLEVETNICI

82 Kad bi to dopuštao opseg ove knjige, mogla bih komentaru kanonika Payne-Smitha dodati zanimljive priloge drugih komentatora koji se bave Evinom vjerom da je Kajin bio Onaj koji dolazi, Mesija. Osobito su vrijedni komentari dr. Petera Langea sa Sveučilišta u Bonnu i njegova izdavača i prevoditelja dr. Taylera Lewisa. Potonji piše: „Evina zabluda da izraz primijeni na nekoga tko je prije bio tip Antikrista nego Otkupitelja ne bi nas, kojima je Bog Saveza objavljen kao biće tako transcendentno drukčije, trebala toliko šokirati da utječe na tumačenje teksta. Ograničenost Evine spoznaje i možda njezin nedostatak primjerenog razlikovanja između božanskoga i ljudskoga stavljaju silinu njezine nade i subjektivnu istinitost njezina govora u još jače svjetlo. Da njezine predane riječi tada nisu sadržavale nikakvu naznaku obećanog sjemena žene, racionalisti bi to nedvojbeno naveli kao dokaz da ona nije mogla znati ništa o takvom proroštvu i da su stoga Post 3,15 i Post 4,1 morali napisati različiti pisci koji nisu znali jedan za drugoga ili su si proturječili.“

83 Ne samo Adam, nego prije svega sama Božja riječ kaže da je Eva bila *„majka svih živih“.* Delitzsch o tome primjećuje: „Obećanje doista govori o sjemenu žene. Pred licem smrti kojom mu se prijeti, žena za Adama znači sigurnost za oboje, kako za opstanak tako i za pobjedu ljudskoga roda.“ Aspekt prema kojemu su svi vjernici „sjeme žene“ dr. Monroe Gibson komentira pitanjem: „Tko je njezino sjeme?“, i

odgovara: „Mnogi površni čitatelji misle da je njezino sjeme cijelo čovječanstvo. U određenom je smislu, naravno, cijelo čovječanstvo ‚sjeme žene', ali ako ono obuhvaća cijelo čovječanstvo, što onda znači sjeme zmije? Nije li posve očito da ‚sjeme žene' ne može značiti cijelo čovječanstvo, nego jednostavno one koji su ne samo doslovno, nego duhovno ‚sjeme žene', one koji stoje na strani dobra, na strani Boga i pravednosti? Oni koji su suprotnoga duha jesu sjeme zmije, ‚djeca đavlova'. Isto tako, kad čitamo *‚Adam je svojoj ženi dao ime Eva, jer je ona postala majka svih živih'* [3,20], većina čitatelja to razumije u smislu da je ona bila majka svih ljudi. Ali zašto bi joj dao ime koje izriče nešto tako očito? S druge strane, ako se ‚živi' u duhovnom kao i u doslovnom smislu shvate kao oni koji su ‚živi za Boga', koji će imati ‚život' koji Bog daje po svojem Sinu, kako se onda lijepo slažu sve aluzije! ‚Sjeme žene', ‚majka živih', ‚naraštaji Adamovi'. U hebrejskome, strogo uzevši, nema sadašnjeg vremena, samo prošlo i buduće. Kad se dakle upotrijebi buduće vrijeme, ono može označavati sadašnjost koja se nastavlja u budućnost. Tako se ovdje ne kaže samo ‚stavit ću neprijateljstvo', nego i: stavljam neprijateljstvo između tebe i žene. Djelo je započelo ... Ona je izvorni tip i predstavnica svih pojedinaca koji tvore Božju Crkvu." (*The Ages before Moses,* str. 122).

84 Usporedimo sada četiri biblijska mjesta od mnogih koja sam mogla izabrati. Bog govori Abrahamu (Post 22,16-18): *„Kunem se samim sobom … u tvojem će se sjemenu blagoslivljati svi narodi zemlje zato što si poslušao moj glas"*. Izaku kaže: *„Tvojim će se potomstvom blagoslivljati svi narodi zemlje zato što je Abraham slušao moj glas i držao moje propise"* (Post 26,4-5). Jakovu je rekao isto (Post 28,14). Davidu kaže: *„Tada ću podići tvojega potomka nakon tebe … utvrdit ću njegovo prijestolje zauvijek"* (1 Ljet 17,11-12). Zatim, Gal 3,29: *„Ako ste pak Kristovi, onda ste Abrahamovo potomstvo i baštinici prema obećanju."* Je li Abrahamu, Izaku, Jakovu i Davidu bila posebna čast što su spomenuti kao dijelovi te rijeke blagoslova koja se trebala spustiti na čovječanstvo? Onda je dobro da se sjetimo da je izvor toga blagoslova (s ljudske strane) Eva, o kojoj je Bog rekao Sotoni: *„Stavit ću neprijateljstvo između tebe i žene; ... njezino sjeme ... zdrobit će ti glavu".* Obećanje časti Evu jednako kao Abrahama, Izaka i Jakova, i ta joj čast nije mogla pripasti ni iz kojega drugog razloga nego iz onih, naime zbog izvrsnosti koja je nađena u njoj.

85 U našoj sljedećoj lekciji pokazat ću da NZ uči da je Adam, a ne Eva, bio onaj koji je donio u svijet grijeh, i smrt po grijehu. Ali kako se onda može objasniti ta kleveta Evina karaktera? Gdje je njezino podrijetlo? Mislim da je odgovor na ta pitanja prilično jednostavan. Povijesno gledano, najranija određena optužba protiv žene kao izvora svega zla jest pogansko-grčki mit o Pandori. Prema Heziodu, koji je živio oko 800. pr. Kr., Jupiter je bio bijesan jer je Prometej (njegovo ime znači „predviđanje") ukrao vatru s neba, pa je iz osvete zapovjedio Hefestu da načini lijepu ženu. Minerva ju je ukrasila svim darovima i nazvana je Pandora (znači „obdarena svime"), no Merkur joj je dao prijevaran duh. Dovedena je Epimeteju („naknadna misao"), koji ju je, protivno upozorenjima, primio u Prometejevoj odsutnosti. Kad je bila primljena među ljude, Pandora je otvorila jednu posudu i pustila da izađu sva zla čovječanstva, osim varljive nade. Postoje mnoge inačice toga mita, ali sve uče jedno gledište: žena je izvor ljudskih zala.

86 Međuzavjetno razdoblje, vrijeme između SZ-a i NZ-a, bilo je u židovskoj povijesti „vrijeme miješanja", jer su Židovi nastojali nauk SZ-a i običaje Židova uskladiti s grčkim poganstvom. Arhiđakon Farrar[3] pripovijeda da je „Palestina u to vrijeme bila okružena pojasom grčkih gradova, u kojima su se mnogi Židovi slobodno miješali s poganskim stanovništvom. U samom Jeruzalemu raste imućna i moćna stranka, koja je u uskoj vezi s grčkim kraljevima Sirije i Egipta. Opčinjeni čarima grčkoga života i grčke književnosti, htjeli su preuzeti helenističke ideale i izbrisati najbitnija razlikovna obilježja židovskoga života i vjere. To polunevjerno razdoblje opisano je kao ‚dani miješanja'."

87 Nije dakle ništa neobično što se u to vrijeme pokušalo međusobno uskladiti predaju o Pandori i izvještaj o Evi u Knjizi postanka; a najstarija sačuvana naznaka Eve kao izvora zla nalazi se u apokrifnoj knjizi poznatoj kao *Ecclesiasticus ili Knjiga Sirahova*. Ta knjiga, palestinski sastavak nesigurnog datuma, izvorno je napisana na hebrejskom, vjerojatno oko 250. pr. Kr., ali je već rano u Egiptu prevedena na grčki, i sadrži sljedeće riječi: „Od žene je početak grijeha i zbog nje svi umiremo." (25,24). Tennant pripovijeda da je „Knjiga Sirahova bila preteča talmudskog nauka o padu u grijeh".[4] Uskoro ću u izvatcima pokazati što taj talmudski nauk kaže o Evi, – zato, molim vas, ne zaboravite tu točku.

> *„Najstarija sačuvana naznaka Eve kao izvora zla nalazi se u apokrifnoj knjizi poznatoj kao Ecclesiasticus ili Knjiga Sirahova."*

Kasniji židovski autori podrobnije se bave Evinom krivnjom. Osobito se u Aleksandriji pokušavalo Sveto pismo uskladiti s grčkim poganskim naucima. Na štetu kršćanske teologije, nakon dovršetka grčke verzije SZ-a u Aleksandriji (započete 285. pr. Kr.) ti su židovski, nenadahnuti spisi, nazvani *„Apokrifi"* – svi napisani na grčkom, a ne na hebrejskom – uvršteni u tu verziju, kojom se Crkva služila isključujući hebrejske spise. Mnogi su crkveni oci citirali Apokrife kao obvezujuće; i svi su bili pod utjecajem njihovih nauka. I tako se lako dogodi da se karakter mitološke Pandore pripiše Evi. Nijedna se izreka o Evinu karakteru ne može pratiti dalje unatrag nego do „dana miješanja".

88 Irenej, 177. po. Kr. biskup u Lyonu, u skladu s naukom Ben Siraha i drugih Židova kaže o Evi: „Budući da je postala neposlušna, učinjena je uzrokom smrti, kako za sebe samu tako i za cijelo čovječanstvo." Ali nekoliko godina kasnije Tertulijan iz Kartage osobito je strog; on grijeh Eve pripisuje svim kršćanskim ženama sljedećim riječima: „I nisi htjela znati da si ti Eva? Još živi Božja kaznena presuda nad tvojim spolom na ovome svijetu; onda mora i tvoja krivnja još živjeti. TI SI TA KOJA JE ĐAVLU OTVORILA ULAZ, ti si slomila pečat onoga stabla, ti si prva napustila Božji zakon, ti si i ona koja je zavela onoga kojemu se đavao nije mogao približiti. Tako si lako oborila muškarca, sliku Božju, na zemlju. Zbog tvoje krivnje, tj. zbog smrti, morao je i Sin Božji umrijeti." Ali bi li čovječanstvo, bez žene, ikada doživjelo da Sin Božji dođe na svijet da umre ili da propovijeda muškarcima?

89 Mnoga teološka gledišta u naše vrijeme svjedoče o Tertulijanovoj oblikovnoj ruci, jer, da upotrijebim sažetu tvrdnju iz *Lippincott's Biographical Dictionary*: „Stekao je velik utjecaj među kršćanima svojega vremena". Ne malo njegovih književnih djela sačuvano je do danas. Ako se krene od takvog pogleda na ženu (trajnom ‚krivnjom' isključena od udjela u zaslugama Kristove pomirne žrtve za grijehe), nije čudo što je sljedeće biblijsko mjesto koje ćemo razmotriti (Post 3,16), u skladu s naukom Talmuda i Tertulijana, protumačeno kao Božje vječno prokletstvo nad cijelim ženskim spolom.

Lekcija 46 – SUVIŠNE ISPRIKE ZA PAVLOVU LOGIKU

346 Koju alternativu sada imamo tom shvaćanju da Pavao daje savjete primjerene velikoj nevolji – i da se *ne* zalaže za trajnu šutnju i podložnost žene? Prema komentatorima to se svodi na tvrdnju da je apostol, koji je s jedne strane uložio toliko vremena u borbu protiv „židovskih bajki" judaizanata, s druge strane i sam bio vrlo duboko oblikovan upravo tom školom, – jer je neizbježan prikaz da Pavao ovdje obilato argumentira neozbiljnom židovskom sofistikom, osim ako ne zaključimo da su *drugi* Pavlov nauk proželi sebičnom sofistikom. Kalvin primjerice o argumentu „Adam je prvi oblikovan" piše: „Ali razlog koji Pavao za to navodi, naime da je žena bila na drugome mjestu u poretku stvaranja, ne čini se vrlo jakim argumentom za njezinu podložnost, jer je Ivan Krstitelj po vremenskom redoslijedu bio prije Krista, a ipak mu je po rangu bio daleko niži", – a Kalvin je mogao dodati: „Svaki muškarac ima majku

koja je načinjena prije njega samoga, a ipak se ona smatra manje vrijednom.“ Ili, ako se Pavao pozivao na izvorni čin stvaranja: „Krave su načinjene prije muškaraca – čak i prije teologa, − muškarci moraju biti podređeni kravama.“ Ja sam sa svoje strane spremnija pretpostaviti da se komentator poslužio nedostojnom sofistikom nego vjerovati da je to učinio Pavao.

347 Slijedimo li gledište da Pavao nameće rabinske nauke, onda je, kako piše Kalisch, „Novi zavjet ... još stroži od Staroga; jer dok ženi zapovijeda ‚da uči u tišini sa svom podložnošću, ali da ne poučava niti da prisvaja vlast nad mužem, nego da šuti‘, u Starom je zavjetu bila pripuštena najvišoj učiteljskoj službi, onoj proroka, kao Mirjam, Debora i Hulda.“ Ja bih ipak prije vjerovala da se komentator vara nego da pojam „evanđelje“ – „radosna vijest“ − ženama navješćuje ugnjetavanje na način na koji ono nije bilo nametnuto prema starozavjetnom zakonu.

348 Ponekad komentator, zadovoljan Pavlovim *uputama,* ali s nelagodom zbog njegova *načina argumentiranja,* pokušava se ispričati za Pavla. Prof. Reynolds kaže o 13. retku: „Taj argument našim ušima možda zvuči nategnuto kad se rabi da bi se osudilo žensko prisvajanje intelektualne nadmoći. Tada je međutim bila uobičajena metoda tražiti i nalaziti u Pismu konkretan izraz gotovo svih filozofskih gledišta.“ To zvuči vrlo mudro. Ali ja sam navikla vjerovati da je Duh Sveti potaknuo Pavlove spise; i ne vjerujem da je Duh trebao proučavati rabinske besmislice kako bi utemeljio razlog za šutnju i podložnost žena. Nedostatak razumnih razloga doista je morao biti poguban prije nego što se Pavao mogao zadovoljiti argumentima kakvi mu se ovdje pripisuju!

349 Apostol koji je snažnom logikom sastavio Poslanicu Rimljanima i koji je jasne argumente Poslanice Hebrejima ili napisao ili bio učitelj onoga koji ih je napisao, nije trebao posezati za nečim što je sam s prezirom nazivao „židovskim bajkama“ − i na koje je upozoravao Timoteja da ih se kloni − kako bi našao izliku da ušutka žene. Da ih je htio ušutkati, imao bi za to *pošten* razlog i mogao bi naći primjeren jezik da taj razlog izloži. Teška odgovornost leži na onima koji Pavla izvrgavaju ruglu, a Bibliju nepovjerenju u pogledu njezine vrijednosti, pokušavajući sofizme održati na životu jadnim isprikama za Pavla. Ni na trenutak ne bih pristala na to da apostol, ili pak Biblija općenito, treba isprike. Čim komentatori budu spremni odustati od pokušaja da dokažu sebične i unaprijed stvorene zaključke, Pavlove će riječi postati potpuno jasne i u kršćanskom smislu uvjerljive. Pokazala sam da Pavao nije argumentirao za podložnost žene muškarcu; ni za to da je Eva bila krivlja od Adama. On je preporučio samo privremeni „mir“ žena u crkvi, jer je postojala posebna opasnost za crkvu i za ženu u nepovoljnim okolnostima. Neronovi su progoni bili u tijeku, a krepost kršćanskih žena bila je ugrožena.

> *„Da je Pavao htio ušutkati žene, naveo bi za to pošten razlog i našao bi primjeren jezik da taj razlog izloži.“*

350 Ipak prof. Ramsay i dalje ustraje na zaključku da je Pavao htio ušutkati i podrediti sve žene za sva vremena te (u *The Expositor,* 1909.) jezik Pavla na tom mjestu naziva

> *„... neobičnim primjerom toga kako su Židovi obično izvodili argumente iz Pisma te izvrtali i mučili njegove riječi kako bi poduprli mišljenja koja su zastupali. Čak i ondje gdje Pavao izražava istinu koju jasno vidi izravnom i nepogrešivom intuicijom, on ponekad iz Staroga zavjeta poteže argumente koji nam se čine vrlo izvještačenima i kao argumentacija prilično bezvrijednima. Židovska je misao argumentirala na sasvim drukčiji način od nas; i svojom nas linijom argumentacije često začuđuje. Ali istinitost gledišta ne smijemo izjednačiti s valjanošću argumentacije niti zaključiti da je gledište neistinito zato što je argument tako malo uvjerljiv. U skladu s tim argument koji proizlazi iz ponašanja Adama i Eve možemo ostaviti po strani kao nešto što našoj misli nije privlačno i što nam je jedva ra-*

> *zumljivo. A koliko god je razumljiv, u prosudbi modernih čitatelja ne može ojačati Pavlovu namjeru. Ali njegova je namjera potpuno neovisna o argumentaciji.“*

351 Vrlo mi je drago što „u prosudbi modernih čitatelja“ namjera podložnosti i šutnje žena nije ojačana argumentacijom koja se Pavlu *pripisuje,* jer sada crpim nadu da će komentator uskoro uvidjeti da tako slaba argumentacija uopće ne potječe od Pavla, nego je djelo krivotvoritelja Pavlovih riječi. Nije Pavao izvrnuo Pismo, nego su ljudi izvrnuli Pavlove argumente iz sklada s Pismom. Ali ima nade kad tumači jednom počnu prepoznavati izvrtanje u jeziku. Prof. Ramsay polazi od toga da je Pavlova argumentacija loša, ali da je njegov zaključak iz loše argumentacije istinit. Ali loše stablo ne može donositi dobre plodove. Kad se jednom prepozna da je vlast muškarca nad ženom slična imovini stečenoj manjkavom ispravom o vlasništvu, muškarci se ne mogu boriti protiv svoje krive savjesti; a žena ima Boga na svojoj strani. Iz toga zaključujemo: od dviju mogućnosti – ili (1) prihvatiti da je Pavao argumentirao za nešto sasvim drugo, ili (2) tvrditi da je Pavao argumentirao nepošteno izvrćući Pismo (za šutnju i podložnost žene) – daleko je s više poštovanja prema Pavlu i s više strahopoštovanja prema Bogu i njegovoj Riječi odbaciti potonje gledište i prihvatiti prvo.

352 Pokazala sam da se u Pavlovim riječima Timoteju o ženama može naći suvislo, primjereno značenje, posve suprotno predodžbi da on nastavlja rabinsku sofistiku. Prof. Ramsay pak, da ne citiram i druga slična gledišta, optužuje Pavla da se služio „izvještačenim, neobičnim načinom argumentiranja“ kako bi podupro nauk (preuzet iz rabinizma) da je žena podređena muškarcu. Nitko ne može poreći da se izvještačen, neobičan način argumentiranja primjenjivao kako bi se uz pomoć toga teksta iz Timoteja nametnuo takav nauk. To je očito. Ali ja osporavam da je Pavao kriv za to što je Božja riječ krivotvorena. Krivnju vidim kod „judaizanata“ unutar rane Crkve; a muški su komentatori iz (možda nesvjesnih) sebičnih razloga preuzeli tu gotovu, izvještačenu, neobičnu argumentaciju „judaizanata“, protiv čijeg se štetnog utjecaja na crkvu sam Pavao svakodnevno borio tijekom cijele svoje službe. Upozoravao je na njih i prorokovao o njima ovako: *„Znam da će nakon mojega odlaska k vama ući okrutni vukovi koji neće štedjeti stada“* (Dj 20,29). Žigosao je njih i njihove nauke u više svojih poslanica bezbroj puta; a nakon Pavla Petar je upozoravao kršćane na one koji riječi Pavlovih poslanica „izvrću na vlastitu propast“ (2 Pt 3,15.16).

353 Pavao o sebi kaže u 2 Kor 4,1-2: *„Zato, budući da imamo ovu službu, … odrekli smo* [se] *skrivenih stvari kojih se treba stidjeti i ne hodimo u lukavstvu niti krivotvorimo Božju riječ.“* Da bismo prihvatili gledište da je Pavao zapao u „izvještačenu, neobičnu argumentaciju“ kakva je obilježavala „judaizante“ onoga vremena, moramo dakle vjerovati još mnogo više nego samo to da Pavao „izvrće i muči jezik Pisma“ (da upotrijebim riječi prof. Ramsaya). Moramo vjerovati da je Duh Sveti, koji je nadahnuo Pavlove spise, ustupio mjesto duhu laži i da Pavao, kad je sastavio tu izjavu o samome sebi, nije bio pošten; ali takvo mišljenje o Pavlu nemam.

Lekcija 47 – ZAVRŠNE NAPOMENE O TOME DA JE MUŽ GLAVA

354 Ako dakle to što je muž glava ne znači vlast muškarca, zašto se onda od supruge traži da se „podloži“ svojemu mužu, a ne muž svojoj ženi? Zato što se pravo značenje riječi „podložnost“ ne odnosi na služinstvo, nego na pomirenje. Gdje vlada ili se naslućuje nepravda, kršćanska je metoda uvijek opominjati zakinutoga da se trudi oko mira, ako je moguće, dok onaj koji čini nepravdu ne dođe k pameti. Pročitajte o toj točki 1 Pt 2,18-23: obratite pozornost na prijelaz na 3,1, osobito na riječ „isto tako“. „Podložnost“ koja se traži odnosi se na tvrdoglavog muža koji ne vjeruje. Tako apostol Pavao u Ef 5 opominje suprugu, koja vjerojatnije trpi nepravdu, na niz dužnosti koje su sažete u riječi „podložnost“, a

muža na drugi niz dužnosti, jer je on onaj koji je skloniji ugnjetavanju. Muž treba pokazivati onu ljubav koja se predaje za dobro drugoga.

355 Ali komentator pogrešno tumači Pavlovu *namjeru* s kojom upotrebljava riječ „podložnost“. To se može ovako zorno prikazati: u Kini se majke stoljećima osjećaju prisiljenima vezivati stopala svojim djevojčicama kako bi ih pripremile za tržište udaje. Taj običaj sada uzmiče pred humanim utjecajima kršćanske vjere, i majke uz potporu muškaraca svojih obitelji odbijaju vezivati stopala svojim kćerima i često razvezuju povoje na vlastitim stopalima. Ali imati slobodna stopala *jedno* je za kćer čija stopala *nikada* nisu bila vezana, a nešto sasvim drugo za majku čija su stopala *godinama vezana.* Razlog je u tome što su upravo povoji koji su stopala toliko oslabili i osakatili s vremenom postali *bitan oslonac* oslabljenim udovima; zato liječnica misionarka, kad oslobađa stopala kineske majke, mora skinuti stare povoje i *zatim staviti nove,* − ovaj put tako da svaki pojedini nožni prst priveže uz njegovu vlastitu udlagu, − samo dotle dok se stopalo ne može osloboditi svakog oslonca.

356 Ovo potonje doduše jest postupak vezivanja, ali se odvija sa *suprotnom namjerom* od izvornog vezivanja stopala. Radi se o vraćanju izgubljene slobode, dok je stari postupak agresivno i napadno otimao slobodu. Uostalom, to je po naravi stvari postupak koji je za djevojčicu čija stopala nikada nisu bila vezana potpuno neprikladan. Bi li sada bilo pošteno ili istinito, zbog toga *privremenog liječenja* koje provodi liječnica i koje cilja na potpunu slobodu, pretpostaviti da liječnica vezivanje stopala smatra korisnim? Ali upravo su u tom smislu Pavla pogrešno tumačili oni koji žele opravdati mušku vlast. Oni zanemaruju Pavlov izrečeni cilj; šute pred njegovim jasnim izjavama na drugim mjestima o *„slavnoj slobodi djece Božje“;* preziru upozorenja kojima Pavao štiti svoje riječi i izvrću njihov smisao.

357 Izjave kao što je *„Nema tu više ni Židova ni Grka, nema više ni roba ni slobodnjaka, nema više ni muškog ni ženskog“* po njihovu shvaćanju nose malo autoriteta; ali budući da je Pavao ženu dvaput podsjetio da je njezin muž njezina „glava“ („oslonac“, vidi odl. 282), ti tumači žele ženama trajno ponovno natovariti terete ugnjetavanja koje je Pavao htio skinuti s njihovih pognutih leđa. Taj krivi prikaz apostolove namjere naveo je mnoge ljude da se bez poštovanja rugaju Bibliji i Pavlu; a odgovornost za to snose krivotvoritelji onoga što je Pavao mislio. Pavao ne govori kao „stari neženja“, nego kao Božji glasnogovornik. On ne radi ni pod otrovnim dahom rabinske izobrazbe. Pavao govori pod utjecajem Duha Svetoga i oni koji ga žele ispravno razumjeti mogu ga uz pomoć Duha lako razumjeti. Svaki drugi prikaz njegovih riječi pokazuje nepoštovanje.

358 Apostol, koji prepoznaje teškoće pod poganskom vlašću i pod građanskim zakonima nepravednima prema ženama, sada najprije objašnjava da se unutar crkve moraju ukloniti povoji ugnjetavanja, ali da se bračna veza mora brižno čuvati (*„Brak neka bude časan u svemu.“*); supruge moraju biti strpljive; a muževi moraju, da ostanemo u slici, takoreći služiti kao pojedinačne udlage za svaku slomljenu i skršenu ženu. Revolucionarna etika kršćanske ljubavi uskoro bi učinila sve ostalo. Kao i njegov Učitelj, Pavao je došao da svojim evanđeljem *„proglasi slobodu zarobljenicima“,* − a ne da zarobljenicima navijesti ropstvo. Pavlov cilj za žene, kao i za muškarce, jest *„slavna sloboda djece Božje“,* i on ga uvijek iznova objašnjava u mnogim vidovima; a kad žene jednom postignu taj cilj, *metoda* je zastarjela i beznačajna. U kršćanskim zemljama, u pravim kršćanskim kućanstvima, posebne odredbe supruzi da se „podloži“ svojemu mužu nisu na mjestu, − metoda je izvršila svoje djelo; ugnjetavanje je nestalo; sloboda je stvorena.

359 Pogledajmo sada Ef 5, 22. redak: *„Žene, [budite podložne] svojim muževima kao Gospodinu.“* Obratite najprije pozornost na to da riječi u zagradi ne postoje u izvornom tekstu. Suprugama se nameće ista obveza koja je u 21. retku već nametnuta svim kršćanima, a to ne znači proširiti dužnosti supruge

na neodređenu mjeru, nego ih ograničiti. Oblik odgovara Kol 3,18, gdje nalazimo isti popis dužnosti: *„… kao što dolikuje u Gospodinu“.* Za Pavla je podložnost mogla prekoračiti mjeru onoga što „dolikuje“. Jer kad su mu došla lažna braća i dala mu loš savjet, izjavio je: *„Njima nismo popustili podložnošću ni za čas.“* Da, taj apostol, koji je sve vjernike učio da budu „podložni jedni drugima“, kao što je to činio i Petar (1 Pt 5,5), čak i za Petra kaže da mu se *„usprotivio … u lice, jer je svojim ponašanjem bio osuđen“* (Gal 2,3-5.11). Biblija nikada nije ni kršćaninu muškarcu ni kršćanki ženi nametnula *bezuvjetnu* podložnost drugome.

> *„Biblija nikada nije ni kršćaninu muškarcu ni kršćanki ženi nametnula bezuvjetnu podložnost drugome.“*

360 Pjesnik John Milton zastupa za žene posve drukčiji nauk od apostola Pavla:

> *“To whom thus Eve, with perfect beauty adorn’d:*
> *‘My author and disposer, what thou bidd’st*
> *Unargued I obey: so God ordains;*
> *God is thy law, thou mine; to know no more*
> *Is woman’s happiest knowledge, and her praise.’”*
> *[Njemu Eva, okićena savršenom ljepotom, ovako govori:*
> *‚Začetniče moj i gospodaru, ono što zapovijedaš*
> *bez pogovora slušam: tako određuje Bog;*
> *Bog je tvoj zakon, ti moj; ne znati više*
> *najsretnija je spoznaja žene i njezina hvala.‘]*

Takav nauk stavlja muškarca na Božje mjesto. To je duh Antikrista, koji *„sjeda u Božji hram i izdaje se za Boga“* (2 Sol 2,4). On i ženu uči onom Bogu najodvratnijem od svih grijeha, idolopoklonstvu.

361 Ako apostol muževima kao takvima ne nameće posebno „podložnost“, onda je razlog tome to što ima povoda muža opomenuti na još važnije dužnosti. U 23. retku toga odlomka Poslanice Efežanima kaže mu da on, kao i njegov Gospodin, treba biti za svoju ženu *„spasitelj tijela“.* Koliko Pavao želi da ona bude slobodna i nedužna! 25. redak uči potpuno samoodricanje radi nje, po Kristovu uzoru. 26. redak: da tijelo svoje supruge svojom vlastitom očišćenom i posvećenom tjelesnom naravi *„posveti, čisteći je“,* kako bi je naposljetku *„bez ljage i bore“* (27. redak) mogao predstaviti Kristu, − slobodnu od svake moralne štete zbog njegova ponašanja. 28. redak uči ga da ljubi svoju ženu kao što ljubi svoje vlastito tijelo, tj. da je hrani i njeguje. Suprotno ponašanje − ugnjetavanje požudom − znači mrziti je. 31. redak: on (ne ona) treba ostaviti sve druge i prionuti samo uz nju (vidi odl. 45-64).

362 Jedino stoljeće žene u kršćanskoj crkvi bilo je apostolsko doba i malo nakon njega. Prof. Ramsay u svojoj vrijednoj knjizi *The Church in the Roman Empire* piše:

> *„Opći i katolički tip kršćanstva učvrstio se u svojoj odbojnosti prema važnosti i javnoj službi žene. Odbojnost je prerasla u gnušanje, a vjerojatno je da odbojnost seže sve do prvog stoljeća i da je prije sredine drugog stoljeća porasla do gnušanja.“*

S rastom toga gnušanja možemo biti sigurni da bi se poduzeli svi zamislivi napori kako bi se našlo opravdanje za šutnju i podložnost žena; a „judaizant“ je bio spreman pružiti metodu kojom bi se iskrivljavanjem i izvrtanjem Pismo, osobito Pavlove riječi, navelo da uči tako nešto. Ovdje u nekoliko riječi

imamo povijest one „izvještačene, neobične argumentacije“ koja omogućuje da se iz argumenata koje je iznio Pavao izvlače prividni zaključci; argumenata koji bi, ispravno pročitani i protumačeni nepristranim duhom, doveli do sasvim drukčije procjene apostola Pavla i njegova nauka u pogledu „ženskog pitanja“.

> *„Jedino stoljeće žene u kršćanskoj crkvi bilo je apostolsko doba i malo nakon njega.“*

Lekcija 66 – ZASNIVANJE KRŠĆANSKE OBITELJI

519 Prema uobičajeno rabljenoj kronologiji Staroga zavjeta (onoj Usherovoj) Abraham je rođen 1996. pr. Kr., a Sara je bila deset godina mlađa (Post 17,17). To je kućanstvo vjere dakle živjelo otprilike toliko prije Krista koliko mi živimo poslije Krista. Ista kronologija vrijeme Eve, kad je dano obećanje o pobjedničkom sjemenu, smješta u 4004. pr. Kr. i tako vrijeme Abrahama i Sare procjenjuje otprilike na pola puta između toga znamenitog obećanja i rođenja sjemena žene.

520 Od Evina vremena do Abrahama (u početku nazvanog *Abram*) Bog očito nije uzimao u obzir sjeme muškarca kao sudionika u lozi predaka Mesije koji je imao doći. U međuvremenu je čovječanstvo, barem u tom dijelu svijeta, ukinulo računanje potomstva po ženskoj lozi podrijetla; i mnogo toga što je obilježavalo prapovijesno žensko dostojanstvo nestalo je. Nekom se metodom međutim morao zabilježiti trag Mesije koji je imao doći – uz opću izjavu da će on biti sjeme žene; i sada počinje svitati svjetlo u pogledu naroda kojemu će pripadati kad se pojavi. Ujedno je Božja namjera bila pripremiti taj narod da ga primi.

521 Abraham i njegova žena Sara pozvani su da odu od svoje idolopokloničke rodbine (Post 12,1-5; Jš 24,2-3). Kad su stigli u Kanaan, Bog je započeo njihov vjerski odgoj kako bi njihove nade podigao na višu razinu i vezao ih uz njihovo buduće potomstvo. Dobro ćemo učiniti ako pomno proučimo tu pripremu nekoć poganske obitelji kao glave svih kućanstava prave vjere za sva vremena. Ta se obitelj s pravom može nazvati prvom kršćanskom obitelji, jer je bila poučena da vjeruje u Krista koji dolazi (kao što je to činila Eva), – kao što mi vjerujemo u Krista koji je došao i koji će ponovno doći.

522 Često smo vidjeli kako se grade vrlo visoke zgrade, kojih je u velikim gradovima Amerike tako mnogo i koje se danas sve češće pojavljuju s obiju strana oceana. Njihova je konstrukcija sasvim drukčija od konstrukcije manjih zgrada. Najprije se iskopa mnogo više zemlje kako bi se napravio prostor za dubok i jak temelj; zatim je svaka greda i svaki rog od željeza, dobro zakovana, na način gradnje mostova. Bog je htio utemeljiti i izgraditi prvo kućanstvo vjere kao uzor kršćanskim domovima za sva vremena. Kopao je duboko, čvrsto položio svoje velike kamene temeljce i dobro zakovao sve grede svoje građevine. Ispitajmo kako je postupio.

523 Bog obećava Abrahamu potomstvo brojno kao zvijezde na nebu, a u isto vrijeme ne dopušta Sari da rodi ni jedno jedino dijete. Trebalo mu je sto godina da pripremi Abrahama da postane otac i devedeset godina da Saru osposobi za majčinstvo. *„Bezbožnici su kao pljeva koju vjetar raspršuje“,* kaže Bog, i *„Što je rođeno od tijela, tijelo je.“* Ugledna se obitelj ne zasniva na pukoj pljevi. Biblija nas uči: kad Bog želi brojno potomstvo, uređenje rađanja potomaka stavlja pod svoj vlastiti nadzor. Sve ovisi o kakvoći; velika obitelj Jišmaelaca ili Filistejaca nije blagoslov za svijet; a takva je obitelj ionako kratka vijeka; porok, zločin i rat ubrzo je dovedu na rub propasti.

524 *„Saraja, Abramova žena, nije mu rađala djece“* (Post 16,1). S jedne je strane bilo obećanje *„sjemena kao prah zemaljski“* (Post 13,16), tako brojnog, a s druge je strane bila nerotkinja. Što je to zna-

čilo? Upravo ovo: kod Boga je kakvoća sve, čak i kad je količina željeni cilj. Vjerojatno je kod Abrahama u prvom planu bila prije svega osjetilna radost zbog Sarine ljepote (Post 12,11-14), iza koje je vrebala požuda tijela koja je poganina Abrama navela da se oženi svojom polusestrom; zatim se to pomiješalo s pogledom u budućnost, nadahnutim Božjim vodstvom i obećanjima, i Abraham je želio nasljednika kojemu bi mogao ostaviti stečeno bogatstvo i koji bi ovjekovječio njegovo ime (Post 13,2; 15,3). Tada je Bog podigao njegove čežnje u ljepše svjetove od Kanaana – u *„grad koji ima temelje, kojemu je graditelj i tvorac Bog“* (Heb 11,10), i naposljetku, nakon što je njegovo tijelo za sve osjetilne požude „obamrlo“ (Rim 4,19), rodio se sin – iz svete želje da se blagoslovi svijet, u ispunjenju Božjega obećanja o njegovu sjemenu (Post 12,3; 22,18). Ta je sveta želja odgovarala Božjoj želji da po Abrahamu i Sari blagoslovi svijet.

> *„Kod Boga je kakvoća sve, čak i kad je količina željeni cilj.“*

525 Taj je slučaj vrijedan pozornosti i podsjeća nas na to da Rebeki, kad se Izak njome oženio, opet nije bilo dopušteno rađati djecu dok tjelesnu žudnju nije potisnula viša težnja. Baštinik Abrahamovih obećanja, Izak, *„molio se Gospodinu za svoju ženu, jer je bila nerotkinja. I Gospodin ga usliša“* (Post 25,21), – i tako su došli Ezav i Jakov. Obećanje Abrahamu da će blagosloviti sve obitelji zemlje u njihovu je slučaju preneseno na Jakova; i ni žena po Jakovljevu izboru, Rahela, nije mogla rađati djecu dok nije za to molila; nešto veće od osjetilne požude ili ljudske častohlepnosti moralo je ući u rađanje potomaka koji obećavaju. *„A Bog se sjeti Rahele i usliša je“* (Post 30,22), i ona je rodila onoga u čijem karakteru nije zabilježena nikakva mana, Josipa, izvanrednu osobu koja je cijelu svoju obitelj spasila od smrti od gladi; njegovi sinovi, Efrajim i Manaše, bili su poglavari dvaju plemena oko kojih se okupilo drugih osam, koja su činila deset Izraelovih plemena; tako da proroci kasnijih razdoblja starozavjetne povijesti *„Izrael“,* za razliku od „Jude“, često nazivaju „Efrajim“ (Jr 31,18 itd.).

> *„Nešto veće od osjetilne požude ili ljudske častohlepnosti moralo je ući u rađanje potomaka koji obećavaju.“*

526 I tako je bilo opet kad je Bog želio osloboditelja za Izraela. Samsonova majka *„bila je nerotkinja i nije rađala“,* i kad joj se napokon ukazao anđeo i dao upute o djetetu koje će doći, imamo razloga pretpostaviti da su ona i njezin muž molili u toj stvari, – osobito jer znamo da je Manoah, otac, molio za konkretnije vodstvo u pogledu odgoja očekivanog djeteta (Suci 13,8). Zatim dolazimo do toga iznimno lijepog lika, osnivača proročkih škola, Samuela. On je došao ne kao odgovor na tjelesnu žudnju, nego kao odgovor na Hanine žarke molitve (1 Sam 1,20). Bog ju je (i u tom slučaju) priječio da rađa djecu dok njezina želja nije bila posvećena. To je možda bilo iskustvo mnogih drugih majki, iako nije posebno zabilježeno, koje su u ranijim vremenima rađale značajnu djecu.

527 Sada dolazimo do Novoga zavjeta da bismo istu pouku naučili iz iskustva Elizabete. Bog je upravo namjeravao pripremiti preteču za Kristov ulazak u svijet. Izabrao je obitelj Zaharije i Elizabete i odmah isključio mogućnost da dobiju dijete tijela, kako bi Elizabeta mogla roditi dijete rođeno iz svete, neerotske žudnje. Dugo je čekao – dok nisu prestale sve tjelesne požude; tada je poslan anđeo da im navijesti: *„Ne boj se, Zaharija! Jer je tvoja molitva uslišana, i Elizabeta, tvoja žena, rodit će ti sina ... Jer on će biti velik pred Gospodinom; ... i već će od majčine utrobe biti ispunjen Duhom Svetim“* (Lk 1,13-15). Tako su se na svijet rađali veliki ljudi, tj. ljudi koji su veliki pred Bogom, iako ih svijet možda prezire, kao što je Herod prezreo Ivana Krstitelja, najprije ga zatvorivši, a zatim mu odrubivši glavu.

> *„Tako su se na svijet rađali veliki ljudi, tj. ljudi koji su veliki pred Bogom, iako ih svijet možda prezire.“*

Dodatna napomena

Postoji iznimno značajna razlika između Božje namjere u postupanju s tim roditeljima svetog potomstva i ciljeva koji se slijede modernim pomagalima za „kontrolu rađanja“. Dvije faze žudnje natječu se koja će doći do izražaja, i Bog odlučuje da za sveto potomstvo tjelesna žudnja prođe i da je zamijeni čežnja za potomstvom, koja se duhovno izražava u molitvi i preklinjanju. Nasuprot tome, moderna pomagala koja su načinili ljudi umanjit će izražavanje čežnje za potomstvom i neodgovornoj tjelesnoj žudnji pustiti punu slobodu. „Niskoga roda“ doista bi bio potomak takvih veza, ako bi mu naposljetku uopće bilo dopušteno da se rodi.

Lekcija 100 – PRAVO PRVOROĐENSTVA ILI ZDJELA LEĆE?

829 Onaj krivi nauk koji se izvodi iz talmudskih „deset Evinih prokletstava“ (vidi odl. 106), da Bog žene u određenim vremenima muka kažnjava za Evin grijeh, zlo je i okrutno praznovjerje koje Pismo ne podupire i koje je nedostojno našega razuma. Post 3,16 pruža pokriće za mušku sebičnu i licemjernu pohotu unutar bračnog odnosa kad se taj redak iskrivljeno i pogrešno čita ovako: *„Tvoja žudnja neka bude za tvojim mužem“* (Luther, njemački prijevod Biblije). Taj je nauk uostalom karikatura Božje pravednosti, jer nisu li muškarci jednako Evini potomci kao i žene? Kazna se u njemu ne ravna prema grijehu, nego prema spolu; a sam je Bog jedini odgovoran za to kojega je spola pojedini čovjek.

830 Osim toga, nauk da žena u crkvi mora trajno „šutjeti“, da mora biti poslušna svojemu mužu i da se nikada ne smije usuditi poučavati ili propovijedati, zato što je Eva sagriješila, razara nauk o pomirnoj žrtvi i lišava Krista časti da je njegova smrt izvršila pomirenje za grijehe svih, pa naravno i za Evine. On je u potpunoj suprotnosti s duhom protestantizma. Luther kaže: „Velika je zabluda truditi se sami zadovoljiti Božju pravednost za svoje grijehe, jer Bog ih uvijek oprašta dragovoljno, s neizmjernom milošću.“

831 Pa ipak, koliko god to bilo začuđujuće, čini se da Luther, kao i drugi, nikada nije shvatio misao o „besplatnoj milosti“ za žene. Prenosi se da je rekao: „Smrt u babinjama nije ništa drugo nego umiranje u plemenitom djelu i u poslušnosti Bogu. A ako se žene i iscrpe nošenjem djece i naposljetku od toga umru, to ništa ne škodi. Neka samo nose dok ne umru, zato su i tu.“ Luther je pridavao veliku važnost „slobodi savjesti“, ali o ženama je rekao: „Ona ne smije ništa započeti ni dovršiti bez muža; gdje je on, ondje mora biti i ona i klanjati mu se kao gospodaru kojega će se bojati i kojemu će biti podložna i poslušna.“ Za „slobodu savjesti“ kod žena nije ostavio mjesta.

832 Luther nije iznimka od općeg usmjerenja tumača Biblije. On je u svojim izjavama možda nešto oštriji od nekih drugih. Srećom, žene su, kad su čule „besplatnu milost“ koju propovijedaju propovjednici, prihvatile je za sebe. I protivno navodnom Pavlovu nauku žene su posljednjih godina ohrabrivane da sudjeluju na javnim okupljanjima u crkvama, jer se uvidjelo da su okupljanja bez njihova sudjelovanja dosadna. Ali kakvo pravo ima crkva zagovarati smjer nauka koji svojom vlastitom praksom ne poštuje? Nije li vrijeme da crkva ili promijeni svoju praksu ili izbriše te nauke iz svojih komentara, i da na jedan ili drugi način uskladi jedno s drugim? Dužnost je prije svega na ženama da dovedu do toga usklađivanja između svoje vlastite prakse, sudjelovanja na javnim okupljanjima, i nauka koji se općenito pripisuju Bibliji.

833 Ali ako iz svoje vjere i svojega nauka izbacimo predodžbu da je Bog zbog Evina grijeha uništavajuće stavio svoju ruku na cijeli spol kojemu je Eva pripadala – što onda biva s naukom da obećanje o sjemenu žene, koje će zdrobiti glavu zmiji, pripada svim ženama? Razlika je sljedeća: tužno proroštvo iz

Post 3,16 obilato se ispunilo u *tjelesno naslijeđenoj* muci i patnji žena. Slavno proroštvo iz Post 3,15 također će se obilato ispuniti, ali *ne* tjelesnim nasljeđivanjem, nego dragovoljnom *odlukom.*

834 Proroštvo nije sudbina. Nijedna žena nije predodređena za slavnu sudbinu ispunjenja toga proroštva da će sjeme žene zdrobiti glavu zmiji. To neće jednostavno doći na mene protiv moje volje – tako da se mogu hvaliti onim što će doći, što god ja činila. Rečeno nam je samo da će *neke žene* zgrabiti tu nagradu borbe nebeskoga Božjeg poziva u Kristu Isusu; a ako se ja ne pridružim njima, moje će poniženje i moja konačna kazna biti to veći jer je nagrada borbe ležala preda mnom, a ja sam je prezrela.

835 Kao što sam već izložila, u cijeloj Bibliji nijedan grijeh nije više izvrgnut ljudskom preziru od Ezavova. On je imao u izgledu pravo prvorođenstva i, u vezi s tim pravom prvorođenstva, proročki blagoslov svojega oca. Ali to su bile buduće stvari, čiji se dolazak mogao dugo odgađati, dok je on osjećao hitnu potrebu utažiti tjelesni tek. Mogao je stajati u lozi po kojoj je Krist došao na svijet; ali Krist još dugo nije dolazio, – da, nije dolazio još otprilike sedamnaest stoljeća. Ezav je prodao svoje pravo prvorođenstva za zdjelu leće.

836 Novi zavjet naziva *„bezbožnikom onoga koji za jelo prodaje svoje pravo prvorođenstva“* i dodaje: *„Jer znate da je i poslije, kad je htio baštiniti blagoslov, bio odbačen“* (Heb 12,16-17). Očev blagoslov koji je počivao na njemu, baštiniku prava prvorođenstva, mnogo bi pridonio njegovu vremenitom blagostanju; ali nakon što je to pravo prodao, nije mogao baštiniti taj blagoslov. Djelo je bilo počinjeno davno prije. Više nije bilo prostora za promjenu. Dobio je zdjelu leće, ali je izgubio dvostruki dio očeva imetka i počasno mjesto u obitelji. Izak nije htio blagoslov prvorođenstva, koji je izrekao nad Jakovom, prenijeti natrag na Ezava. Shvatio je, rekla bih, da je Ezavu stalo samo do *vremenite* koristi.

837 Ne bi se mogla prikazati veća suprotnost od one između Ezavova ponašanja i ponašanja Mojsija, o kojemu isti autor Poslanice Hebrejima piše: *„Vjerom se Mojsije, kad je odrastao, odrekao toga da se zove sinom faraonove kćeri ... smatrajući Kristovu sramotu većim bogatstvom od egipatskog blaga“,* koje mu je bilo položeno pred noge za uživanje (Heb 11,24-26). Zamislite! Taj fini Mojsije, poučen u svoj mudrosti Egipćana, sin kraljeve kćeri! On se okreće od svega i staje na stranu *robova Egipćana!* Kakav fanatik! On iščekuje Krista i žrtvuje cijeli svijet za toga Krista, tisuću i pet stotina godina prije nego što je Krist došao!

838 A što će učiniti žene našega vremena? Hoće li reći: „Perspektiva je predaleko da bi me privlačila. Kad bih mogla vidjeti da se velikim zalaganjem i mnogo samoodricanja *u moje vrijeme* može postići išta vrijedno, bilo bi to nešto drugo. Ali ono malo što ja mogu učiniti da ubrzam evangelizaciju svijeta i Kristov dolazak neće ništa promijeniti. Ne zanima me poučavati, propovijedati ili moliti u javnosti. Ne želim pripadati onima koji uvijek navješćuju da Krist ponovno dolazi, a onda on nikako ne dolazi. To su smiješni likovi. Ne mogu im se pridružiti.“ Takvi ljudi „ne smatraju Kristovu sramotu većim bogatstvom od egipatskog blaga“.

> *„Što će učiniti žene našega vremena? Hoće li reći: ‚Perspektiva je predaleko da bi me privlačila?‘ “*

839 Kojoj ćemo skupini pripadati? To je pitanje na koje mora odgovoriti svaka od nas žena. Neodlučnost u toj stvari ne koristi. Veliko obećanje i proroštvo – najveće u cijeloj Bibliji – leži pred nama ženama. Nema izlaza; moramo ili izabrati ono najbolje moguće, promatrano s najvišeg stajališta, ili se inače pokazati kao Ezavi. Bog je našu vjeru stavio pred izazov. Hoćemo li prezreti svoje pravo prvorođenstva? Sačuvaj Bože!

Od Knjige postanka do Otkrivenja Katharine C. Bushnell pruža temeljit prikaz (gotovo) svakoga biblijskog mjesta koje se bavi ženama. Kao jezikoslovka za hebrejski i grčki proučava ta mjesta na njihovim izvornim jezicima i u njihovu povijesnom kontekstu te pritom nailazi na uvide koje su prevoditelji Biblije ponekad zamračili. Knjiga je nastala iz Bushnellina doživotnog zalaganja za društvene reforme u ime žena, u kojem je zapažala veze između položaja žena i nesporazuma u tumačenju Svetoga pisma. Istraživači se oslanjaju na njezino pionirsko djelo otkako je prvi put objavljeno 1921. godine i smatraju ga jednim od najboljih cjelobiblijskih pristupa pitanju uloge žene u crkvi, u obitelji i u društvu.

Probudi se, Eva — jer nebo samo što ne dođe nad tebe!

Katharine C. Bushnell (1855-1946) bila je hrabra i darovita Božja službenica, koja je redak „Sve mogu u onome koji me jača“ učinila geslom svojega života. Bila je liječnica, misionarka, reformatorica, autorica i govornica, kao i briljantna i originalna znanstvenica koja je govorila sedam jezika i vladala starogrčkim i hebrejskim. Bushnell je napustila medicinu kako bi činila ono što je smatrala još važnijim poslom, naime mijenjala ponižavajuće životne uvjete ljudi, preuzevši vodeću ulogu u Women’s Christian Temperance Union (WCTU) ženskog pokreta 19. stoljeća. Biblijski položaj žena za Bushnell je bio od velikog značenja, jer je došla do zaključka da su pogrešni prijevodi odgovorni za društveno i duhovno potčinjavanje žena. Godine 1896. napustila je WCTU kako bi preostale godine posvetila zadaći da piše i prenosi biblijsku istinu o Božjoj izvornoj i nepromijenjenoj namjeri pune jednakosti žena.

Knjiga za čitanje i proučavanje sa 100 lekcija + prostor za bilješke

ISBN 978-3-94447-225-6 (RVB)

ISBN 978-3-86269-206-4 (VKW)

Bilješke

1. Zbog duljine pojmova „Stari zavjet“ i „Novi zavjet“ u ovim lekcijama u nastavku SZ stoji za prvi, a NZ za drugi pojam, dok veliko slovo M. upućuje učenika na rubno čitanje nekog retka u obama.

2. Hamorovo postupanje s Dinom među tim ranim Hivijcima doista je značilo brak. Da je Jakov imao i drugih kćeri, znamo iz Post 46,7.
3. *The Herods,* str. 15
4. Talmud sadrži „ne manje od četrdeset“ citata iz Ben Sire – *Lange's Commentaries,* Apokrifi, str. 276.